

Adaptace vězňů na trh práce

Marcela Uhrová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Marcela Uhrová**
Osobní číslo: **H20513**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Adaptace vězňů na trh práce**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální reintegrace, sociální stigmatizace a role sociálních institucí.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- GAJDOŠ, Petr, 2015. Reintegrace odsouzených: Teorie a praxe. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1031-5.
KOVÁŘ, Jiří, 2017. Vězeňství a resocializace: Teoretické a praktické aspekty. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4558-9.
MAŇÁK, Jiří a Štěpán ŠVEC, 2012. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-284-1.
ŠEVČÍK, Martin, 2018. Pracovní integrace osob s trestním záznamem: Výzvy a příležitosti. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9112-1.
VANĚK, Jan, 2016. Sociální práce s lidmi po výkonu trestu: Metody a postupy. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1005-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Lukešová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 23. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou reintegrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody na pracovní trh. Cílem práce je analyzovat specifika výkonu trestu, význam resocializačních programů realizovaných ve věznicích a roli pracovního zařazení při přípravě odsouzených na návrat do společnosti. Práce dále reflektuje význam postpenitenciární péče a činnost Probační a mediační služby České republiky. Praktická část je zaměřena na kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo zmapovat zkušenosti bývalých vězňů při hledání zaměstnání, identifikovat nejčastější překážky jejich pracovního uplatnění a zhodnotit účinnost existující podpory. Výsledky výzkumu poukazují na zásadní roli zaměstnání v procesu reintegrace a zároveň na přetrvávající bariéry, jako je záznam v trestním rejstříku, nedostatečná kvalifikace, zadluženost a předsudky zaměstnavatelů. Závěrem jsou navržena opatření směřující k posílení zaměstnatelnosti bývalých vězňů a k účinnější prevenci recidivy.

Práce přináší komplexní pohled na danou problematiku a zdůrazňuje potřebu mezioborové spolupráce všech zúčastněných institucí. Upozorňuje rovněž na význam sociální inkluze a prevence sociálního vyloučení této specifické skupiny. Výstupy mohou být využity jako podklad pro praxi v oblasti sociální práce, penitenciární péče i tvorby politiky zaměstnanosti.

Klíčová slova: reintegrace, vězeňství, pracovní trh, resocializace, zaměstnání, postpenitenciární péče, Probační a mediační služba

ABSTRACT

This bachelor's thesis examines the reintegration of individuals released from prison into the labor market. The primary objective is to analyze the specifics of incarceration, the significance of rehabilitation programs implemented within correctional facilities, and the role of prison labor in preparing inmates for societal reintegration. The thesis also addresses the importance of post-penitentiary support and the function of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic. The empirical part of the thesis is based on qualitative research focused on the experiences of former inmates in seeking employment, identifying key barriers to labor market inclusion, and evaluating the effectiveness of

existing support mechanisms. The findings highlight the crucial role employment plays in the reintegration process while emphasizing persistent obstacles, such as criminal records, low qualifications, indebtedness, and employer prejudice. The thesis concludes with recommendations aimed at improving the employability of former prisoners and enhancing recidivism prevention strategies.

This study provides a comprehensive insight into the issue and underlines the necessity of interdisciplinary cooperation among all relevant institutions. It also emphasizes the importance of social inclusion and the prevention of marginalization of this vulnerable group. The outcomes of the research may serve as a foundation for practice in social work, penitentiary care, and employment policy-making.

Keywords: reintegration, prison system, labor market, resocialization, employment, post-penitentiary care, Probation and Mediation Service

Děkuji Mgr. Michaele Lukešové za vstřícný přístup, odborné vedení a cenné připomínky, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

Dále děkuji své rodině a partnerovi za veškerou podporu, trpělivost a porozumění, které mi po celou dobu studia poskytovali. Zvláštní poděkování patří mé mamince za její obětavost, pomoc a povzbuzení, které pro mě byly v průběhu studia nepostradatelné.

Poděkování in memoriam věnuji svému dědečkovi, který byl pro mě velkou inspirací a jehož slova podpory mi v průběhu studia často chyběla.

OBSAH

ÚVOD.....	13
I TEORETICKÁ ČÁST.....	15
1 SPECIFIKA VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	16
1.1 CHARAKTERISTIKA POBYTU VE VĚZENÍ.....	16
1.2 ČINNOSTI VYKONÁVANÉ VE VĚZENÍ.....	18
1.3 PRACOVNÍ ČINNOSTI VE VĚZENÍ.....	20
2 ZMĚNY PO PROPUŠTĚNÍ Z TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	23
2.1 ŽIVOT PO PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	23
2.2 PROBAČNÍ SLUŽBA.....	26
2.3 PROBLÉMY BÝVALÝCH VĚZŇŮ NA SVOBODĚ.....	28
3 ADAPTACE BÝVALÝCH VĚZŇŮ NA TRHU PRÁCE.....	31
3.1 TRH PRÁCE.....	31
3.2 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ VĚZŇŮ NA TRHU PRÁCE.....	34
3.3 PROBLÉMY PŘI UPLATNĚNÍ VĚZŇŮ NA TRHU PRÁCE.....	35
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
4 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE, DÍLČÍ CÍLE.....	40
4.1 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	40
4.2 RESPONDENTI.....	42
4.3 ANALÝZA DAT.....	43
4.3.1 Příprava dat pro analýzu.....	43
4.3.2 Kódování dat.....	43
4.3.3 Seskupování kódů do kategorií.....	43
4.3.4 Interpretace a závěry z analýzy.....	44
5 VÝZKUMNÁ REFLEXE.....	45
5.1 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	45
5.2 DISKUZE.....	67

5.3	LIMITY PRÁCE.....	69
ZÁVĚR.....		72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		73
SEZNAM TABULEK.....		77
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		78
SEZNAM PŘÍLOH.....		79

ÚVOD

Ačkoliv se práce jmenuje *Adaptace vězňů na pracovní trh*, v samotném textu je častěji používán pojem *reintegrace*. Tyto pojmy spolu úzce souvisejí, ale nelze je zcela zaměňovat. Adaptace označuje proces přizpůsobení se novému prostředí, v tomto případě podmínkám trhu práce po výkonu trestu. Zaměřuje se převážně na individuální stránku – jak se bývalý vězeň dokáže vypořádat s novými výzvami, pracovními nároky a společenským očekáváním. Reintegrace je pojem širší, který zahrnuje nejen adaptaci na pracovní prostředí, ale také celkové znovuzачlenění jedince do společnosti. V rámci této práce je tedy pojem reintegrace preferován, protože lépe vystihuje komplexnost návratu z vězení – nejen v rovině profesní, ale i sociální a psychologické. Přesto zůstává název práce zaměřený na adaptaci, jelikož práce a zaměstnání jsou klíčovým prvkem celého reintegračního procesu.

V současné době se otázka účinné reintegrace vězňů do společnosti stává stále důležitějším tématem v rámci širšího diskurzu o trestní justici, sociální inkluzi a ochraně společnosti. Výkon trestu odnětí svobody není pouze izolací pachatele od společnosti, ale také příležitostí k nápravě, převzetí odpovědnosti a přípravě na nový začátek po propuštění. Jedním z klíčových faktorů, které ovlivňují úspěšnost návratu do společnosti, je možnost zapojení bývalého vězně do pracovního procesu. Práce je totiž nejen prostředkem obživy, ale zároveň významnou součástí procesu resocializace – pomáhá vytvářet pocit sebehodnoty, přináší strukturu do každodenního života a posiluje vazby s okolím.

Téma reintegrace vězňů na pracovní trh je zároveň velmi aktuální. Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody a k vysoké míře recidivy je nezbytné hledat způsoby, jak těmto osobám efektivně pomoci při návratu do běžného života. Reintegrační proces je však mnohohrstevnatý a komplikovaný – kromě legislativního a institucionálního rámce zahrnuje také psychosociální faktory, ekonomické podmínky a postoje veřejnosti. Bývalí vězni často čelí celé řadě bariér – od nízké kvalifikace, zadluženosti, stigmatizace až po absenci podpůrného sociálního zázemí.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat proces reintegrace vězňů na pracovní trh se zaměřením na konkrétní podmínky v České republice. Práce zkoumá specifika výkonu trestu odnětí svobody, programy zacházení realizované ve věznicích a jejich zaměření na rozvoj pracovních návyků, vzdělání a kompetencí odsouzených osob. Pozornost je dále

věnována období po propuštění, zejména formám postpenitenciární péče, které zahrnují pomoc se začleněním na trh práce a do společnosti.

Praktická část práce se zaměřuje na výzkumné šetření mezi osobami, které prošly výkonem trestu, s cílem zjistit, jaké konkrétní překážky v oblasti pracovního uplatnění pociťují a jaká podpora by pro ně byla nejefektivnější. Výsledky této části mají ambici poukázat na nedostatky současného systému a nabídnout možné návrhy zlepšení.

Bakalářská práce tak propojuje teoretická východiska z oblasti penologie, sociální práce a pracovního trhu s praktickými zkušenostmi cílové skupiny. Přináší hlubší vhled do problematiky, která má významný dopad jak na jednotlivce, tak na širší společnost. Reintegrace bývalých vězňů je totiž nejen otázkou individuální změny, ale i testem schopnosti společnosti přijmout své členy zpět a poskytnout jim příležitost k novému životu bez trestné činnosti.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIFIKA VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Tato kapitola se věnuje činnostem vykonávaným ve vězení, které jsou součástí programu zacházení s odsouzenými osobami. Cílem těchto činností je nejen udržet vězně aktivní během výkonu trestu, ale především je připravit na reintegraci do společnosti po propuštění. Programy zacházení, jak jsou definovány zákonem, zahrnují různé oblasti, jako jsou pracovní aktivity, vzdělávání, speciální výchovné a terapeutické programy, zájmové činnosti a podpora v utváření vnějších vztahů. Každá z těchto oblastí má specifické cíle, které přispívají k osobnostnímu rozvoji odsouzených a posilují jejich schopnost žít samostatně a zodpovědně po propuštění. V této kapitole bude podrobně rozebráno, jak jsou tyto aktivity organizovány, jaký vliv mají na odsouzené a jak se podílejí na prevenci recidivy.

1.1 Charakteristika pobytu ve vězení

Výkon trestu odnětí svobody představuje pro každého odsouzeného výrazně omezující životní etapu. Dle Brunové (2020) jde o instituci, kde dochází k realizaci soudně nařízeného trestu. Tato zkušenost však zasahuje do života jedince mnohem komplexněji než jen fyzickým omezením pohybu.

Vězeňské prostředí se vyznačuje striktním režimem, který významně redukuje osobní autonomii jednotlivce. Odsouzený je nucen podřídit se pravidlům a řádu, který mu určují jiní. Jeho denní harmonogram je často odlišný od toho, na který byl zvyklý. K psychické zátěži přispívá nejen izolace od běžné společnosti, ale také nucené soužití s dalšími odsouzenými osobami, jejichž přítomnost si nemůže zvolit (VSČR, 2025) (Vězeňská služba České republiky).

Zákon č. 169/1999 Sb. definuje hlavní cíle výkonu trestu odnětí svobody. Ty zahrnují zejména snížení pravděpodobnosti opakování trestné činnosti, přípravu odsouzených na samostatný život v souladu se zákony a ochranu společnosti. Současné pojetí vězeňství se výrazně posunulo od čistě trestající funkce k funkci nápravné a resocializační.

Kalvodová (2016) zdůrazňuje, že tento typ trestu výrazně narušuje práva odsouzeného. Nejde pouze o omezení osobní svobody a pohybu, ale také o zásahy do rodinných vztahů, společenského uplatnění, pracovních možností či politických práv. Tato omezení však musí být vždy přiměřená a respektovat lidskou důstojnost.

Český vězeňský systém prošel od roku 1989 zásadními změnami. Klíčovým momentem bylo zavedení programů zacházení zákonem z roku 1999, které se staly hlavním nástrojem resocializační práce. Nejkomplexnějším cílem těchto snah je dosažení takových změn v osobnosti odsouzeného, které mu umožní samostatně směřovat svůj život prosociálním směrem bez dalších konfliktů se zákonem (Firtová, Zámek, 2021).

V roce 2017 došlo ke zjednodušení struktury vězeňských zařízení redukcí čtyř typů věznic na pouhé dva – s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou byly dále rozděleny na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení podle vyhodnocených rizik. Tato změna měla přispět k efektivnější prevenci recidivy (Jůzl, 2017).

Vězeňská služba ČR zdůrazňuje, že dnešní věznice nabízejí mnohem více než jen izolaci. Odsouzení mají možnost účastnit se vzdělávacích programů, rekvalifikací či zájmových aktivit, které jsou součástí individuálně sestavovaných programů zacházení. Tyto programy jsou vytvářeny na základě důkladného vyhodnocení potřeb a rizik každého jednotlivce (VSČR, 2025).

Po nástupu do věznice prochází odsouzený komplexním vyšetřením v nástupním oddělení. Na základě zjištěných skutečností je pro něj sestaven program zacházení – soubor aktivit, kterých se musí nebo může účastnit během svého pobytu ve vězení (VSČR, 2025).

Klíčovým aspektem výkonu trestu je pracovní zařazení odsouzených. Pracovní činnost pomáhá vytvářet a udržovat pracovní návyky, získávat odborné znalosti a připravovat se na návrat do běžného života. Zaměstnanost odsouzených má význam nejen ekonomický (možnost vydělat si peníze na úhradu závazků a nákladů výkonu trestu), ale také psychologický a socializační – strukturuje čas a posiluje pocit užitečnosti (VSČR, 2025).

I přes snahy o humanizaci vězeňství zůstává pobyt za mřížemi problematickou zkušeností s mnoha negativními důsledky. Firtová a Zámek (2021) popisují situaci propuštěných osob jako komplikovanou - často narážejí na odmítnutí tam, kde by měli být přijati zpět do společnosti, zatímco kriminální prostředí je naopak přijímá. Úspěšná reintegrace je přitom klíčovým faktorem prevence recidivy.

Výkon trestu odnětí svobody se liší podle typu věznice, délky trestu a individuálních charakteristik odsouzeného. Jinak probíhá u prvotrestaných, jinak u recidivistů, specifický

přístup vyžadují mladiství, doživotně odsouzení nebo osoby s psychiatrickými diagnózami či závislostmi (Jůzl, 2017).

Podle Vetešky a Fischera (2020) je proces nápravy a resocializace v podmínkách vězení mimořádně náročný. Úspěšnost metod reedukace závisí na vytvoření pozitivního vztahu mezi vychovatelem a odsouzeným, což je obtížné, protože odsouzený často vnímá personál jako zástupce instituce, kterou odmítá, a svůj pobyt v zařízení považuje za nespravedlivý trest uložený společností.

1.2 Činnosti vykonávané ve vězení

Základním rámcem převýchovné práce s odsouzeným je program zacházení. Tato instituce je zakotvena v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody, který říká: „*Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání nebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života*“ (Zákon č.169/1999 Sb. § 41 odst. 3).

Programy zacházení jsou sestavovány individuálně s ohledem na osobnost odsouzeného, délku trestu a příčiny jeho trestné činnosti. Speciální pedagog při jeho sestavování spolupracuje s ostatními specialisty, aby program odpovídal rozumovým i fyzickým schopnostem odsouzeného a byl zaměřen na posílení sociálně žádoucího chování. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, dává se mu možnost výběru. V případě, že si odsouzený nevybere žádnou z nabízených aktivit, je zařazen do tzv. minimálního programu zacházení, jehož obsah určuje vnitřní řád věznice (Veteška, Fischer, 2020).

Program zacházení se pravidelně vyhodnocuje a aktualizuje v intervalech závislých na typu věznice - ve věznici s ostrahou zpravidla každé tři měsíce. Na základě plnění programu zacházení jsou odsouzení zařazováni do tří základních postupných skupin vnitřní diferenciací (PSVD). Toto zařazení má významný motivační charakter, protože odsouzeným v první diferenciacní skupině jsou poskytovány různé výhody jako prodloužení doby sledování televize, častější možnost využití posilovny nebo vyšší kapesné. Především však mají větší šanci uspět při žádosti o podmíněné propuštění nebo přearažení do mírnějšího typu věznice (Dirga, 2020).

Běžný den ve vězení má pevně danou strukturu. Začíná budíčkem, následuje ranní hygiena, snídane a nástup do práce nebo vzdělávacích aktivit. Během dne má odsouzený nárok na hodinovou vycházku na čerstvém vzduchu ve vycházkovém prostoru. Večer následuje osobní volno, které mohou odsouzení využít ke čtení knih, sportování, hraní společenských her, sledování televize nebo poslechu rozhlasu. Den končí večerkou (Brunová, 2020).

Program zacházení se skládá z pěti hlavních oblastí. První z nich jsou pracovní aktivity, které mají za cíl vytvářet a uchovávat pracovní návyky odsouzených. Práce pomáhá odsouzeným strukturovat čas, získat finanční prostředky a zároveň hradit náklady výkonu trestu, případně splácet dluhy a výživné na děti.

Druhou oblastí jsou vzdělávací aktivity, které by měly odsouzenému pomoci při uplatnění na trhu práce po propuštění. "Vzdělávací aktivity jsou postaveny tak, aby se mohl odsouzený po propuštění z věznice uplatnit na trhu práce a byl kvalifikačně na výkon práce připraven. Jedná se tedy o důležitou podporu při návratu do společnosti." Hlavním vzdělávacím zařízením ve vězeňství je Střední odborné učiliště Vězeňské služby ČR, které poskytuje odsouzeným možnost doplnit si základní vzdělání, absolvovat učební obor nebo dokončit středoškolské vzdělání. Absolventi učebních oborů dostávají výuční list, ze kterého není patrné, že jej získali ve výkonu trestu. Ve věznicích také probíhají vzdělávací aktivity zajišťované specialisty, například výuka základů práce s počítačem nebo jazykové kurzy (Michalík a kol., 2018).

Třetí oblast tvoří speciální výchovné aktivity, které jsou vedeny odbornými zaměstnanci - psychology, speciálními pedagogy, terapeuty nebo sociálními pracovníci. Tyto aktivity jsou zaměřeny na sociálně právní poradenství, terapeutické programy a trénink zvládání vlastní agresivity. Jedním ze standardizovaných programů je program 3Z (Zastav se, zamysli se, změň se), který je založený na kognitivně behaviorálním modelu a má za cíl přimět delikventy používat při řešení svých problémů racionální myšlení namísto zkratkovitého jednání (Gajdoš, 2015).

Čtvrtou oblastí jsou zájmové aktivity, které mají za cíl naučit odsouzené účelně využívat volný čas a tím přispět ke změně jejich životního stylu. Tyto aktivity jsou obvykle zajišťovány vychovateli a zahrnují sportovní činnosti (posilovna, šipky, sportovní turnaje), kulturní aktivity (hudební a výtvarné kroužky) nebo společenské hry jako šachy. Účast v těchto aktivitách je dobrovolná a založená na zájmu odsouzených. Předpokládá se, že zájmové aktivity vedou ke snížení napětí a agresivity odsouzených (Dirga, 2020).

Pátou oblastí je utváření vnějších vztahů, které má podporovat kontakty odsouzeného s rodinou a blízkými osobami mimo kriminální subkulturu. Tato oblast nabývá na významu zejména ve výstupních odděleních věznic, kdy jsou odsouzení připravováni na život po propuštění. Některé věznice poskytují dluhové poradenství nebo pomoc při hledání zaměstnání a ubytování. Ve spolupráci s nevládními organizacemi probíhají různé projekty zaměřené na reintegraci propuštěných vězňů do společnosti (Gajdoš, 2015)..

Pro usnadnění nalezení zaměstnání po propuštění existují speciální kurzy zaměřené na nácvik dovedností potřebných při hledání práce. Odsouzení se učí, jak sestavit životopis, jak se prezentovat při pracovním pohovoru nebo jak komunikovat s potenciálními zaměstnavateli. Tyto kurzy jsou součástí resocializačních programů, které mají za cíl připravit odsouzené na život po propuštění a snížit riziko recidivy (Veteška, Fischer, 2020).

Vězeňská služba také spolupracuje s organizacemi, které pomáhají propuštěným vězňům při hledání zaměstnání. Tato spolupráce zahrnuje nejen přípravu odsouzených na propuštění, ale také podporu po propuštění, kdy se bývalí vězni musí vyrovnat s řadou praktických problémů, jako je nalezení bydlení, obnovení sociálních vazeb nebo řešení dluhů (Kovář, 2017).

1.3 Pracovní činnosti ve vězení

Pracovní aktivity představují jeden ze základních pilířů zacházení s vězněnými osobami v českém vězeňském systému. Podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody v §29 mají odsouzení pracovní povinnost, pokud jsou zdravotně způsobilí. Tato povinnost se však nevztahuje na odsouzené starší 65 let, plně invalidní, osoby se zdravotním stavem neumožňujícím trvalé pracovní zařazení, dočasně práce neschopné nebo na osoby, u nichž z povahy překážky vyplývá, že je jejich pracovní povinnost vyloučena (13, §41). Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v §41, odst. 3 jasně stanovuje, že odmítnutí práce odsouzeným je závažným porušením povinností, za něž se zpravidla ukládá kázeňský trest (VSČR, 2025).

Mezinárodní standardy, jako jsou Evropská vězeňská pravidla (EVP), rovněž zdůrazňují význam práce ve vězeňských zařízeních. Například pravidlo č. 26.10 EVP stanoví, že "musí být za práci vězňů vyplacena odpovídající mzda" (Doporučení Rec(2006)2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům). Na

rozdíl od Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni podle OSN, které zakotvují pouze možnost práce pro vězně, Evropská vězeňská pravidla v ustanovení 105.2 přímo uvádějí, že *"od odsouzených vězňů, kteří ještě nedosáhli běžného důchodového věku, se může požadovat práce, za předpokladu jejich tělesné i duševní způsobilosti, o které rozhodne lékař"* (Kancelář veřejného ochránce práv, 2021).

Pracovní činnosti ve věznicích jsou realizovány různými způsoby. Jedním z nich je zaměstnávání přímo Vězeňskou službou, kdy se odsouzení podílejí na zajišťování chodu věznice (tzv. režie) - pracují ve stavební údržbě, zámečnické dílně, odpadovém hospodářství či kuchyni. Další možností je hospodářská činnost prováděná některými věznicemi, jako je například výroba kancelářského nábytku ve Věznici Mírov nebo provoz tiskárny ve Věznici Praha-Pankrác. Významným zdrojem pracovních příležitostí jsou také soukromé podnikatelské subjekty, které zaměstnávají odsouzené buď přímo ve věznicích, nebo na pracovištích mimo ně (Veteška, Fischer, 2021).

Jak uvádí statistiky VSČR (2025), zaměstnanost vězňů v posledních letech kolísá. Procentuální zaměstnanost v roce 2023 dosáhla 57,06 %, kdy bylo zaměstnáno 7 496 odsouzených z celkového počtu 18 024 vězňů. Z toho 4 674 odsouzených bylo zaměstnáno v provozovnách Střediska hospodářské činnosti VS ČR a 164 u podnikatelských subjektů. Pro srovnání, v roce 2018 byla zaměstnanost nejvyšší, dosahovala 59,89 % s 8 858 zaměstnanými odsouzenými. Je třeba podotknout, že tyto údaje zahrnují pouze odsouzené zaměstnané za finanční odměnu a nezapočítávají odsouzené pracující v režii věznice či účastníci se vzdělávacích programů.

Zaměstnávání odsouzených má nesporně pozitivní vliv na jejich osobnost. Pracovní činnosti mají pomáhat vytvářet a uchovávat pracovní návyky odsouzených a rozvíjet jejich osobnost. Práce, která má smysl, vytváří kladný vztah odsouzeného k práci jako k běžnému prostředku uspokojování svých potřeb. Velmi důležitým faktorem souvisejícím s pracovním zařazením je i změna prostředí. Odsouzení za závažnější trestnou činnost, které soud umístí do věznice se zvýšenou ostrahou, mají omezenou možnost volného pohybu. Práce je jednou z možností, jak se mohou dostat mimo ubytovnu, což významně přispívá ke snižování psychických tenzí mezi spoluodsouzenými (Raszková a kol., 2015).

Ekonomický význam zaměstnávání vězňů je rovněž značný, a to jak pro odsouzené, tak pro společnost. Za pracujícího odsouzeného nemusí stát hradit zdravotní a sociální pojištění, případně mu vyplácet kapesné. Z výdělku odsouzeného jsou hrazeny náklady výkonu trestu, dluhy i výživné, část se ukládá na úložné a kapesné. *"Díky zaměstnávání*

vězňů mohou vězni částečně hradit pobyt ve vězení, ale také splácet výživné či platit dluhy. Část výdělku mohou utratit v místní kantýně a zbytek mzdy putuje na jejich účet, kde se vytváří finanční základ pro reintegraci do společnosti po propuštění na svobodu" (Raszková a kol., 2015, s. 35).

Ve Věznici Valdice mohou odsouzení pracovat v různých odvětvích. Významným oborem je sklářská výroba, kde se odsouzení věnují broušení skleněných montur pro lustry. Dále vyrábějí skleněné náhrdelníky (korále se nejprve mačkají, potom brousí a nakonec navlékají), vánoční ozdoby (foukání a malování), papírové obaly, mikrotenové sáčky a také brousí litinové odlitky. Jiným příkladem je Věznice Kuřim, která dosahuje 58% zaměstnanosti práceschopných vězňů. V jejích prostorách sídlí nadnárodní společnost TYCO Electronics, přičemž unikátním rysem je, že v provozu působí pouze jeden občanský zaměstnanec jako vrchní mistr a zbytek struktury tvoří vězni. Pro vězně se jedná o velkou motivaci, když cítí, že někdo ocení jejich kvalitní práci a vloží do nich důvěru. (Dirga, 2020).

Pracovní aktivita ve vězení navíc pomáhá odsouzeným odbourávat stres a snižovat agresivitu. Jak uvádí Veteška a Fischer (2021) Evropská vězeňská pravidla ukládají odsouzenému povinnost pracovat, je-li do práce zařazen a je zdravotně způsobilý. Nezanedbatelným přínosem je také skutečnost, že mnoho odsouzených díky práci ve vězení neztrácí kontakt se svým oborem či řemeslem, což jim po propuštění usnadňuje uplatnění na trhu práce. To je klíčový faktor pro jejich úspěšnou reintegraci do společnosti. Je třeba také zmínit, že od roku 2015 se VSČR (2025) podařilo dosáhnout markantního navýšení počtu aktivit a projektů vedoucích k zaměstnávání vězňů. Bylo například realizováno 42 seminářů v rámci celé ČR na téma zaměstnávání vězňů ve spolupráci se Svazem průmyslu a dopravy ČR, Komorou sociálních podniků, Hospodářskou komorou a Centrem pro podporu podnikání. Ministerstvo spravedlnosti rovněž podporuje využití práva stavby k zaměstnávání odsouzených osob.

2 ZMĚNY PO PROPUŠTĚNÍ Z TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Problematika reintegrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti představuje složitý a vícevrstvý proces, který zahrnuje řadu výzev. Jednou z hlavních překážek pro bývalé vězně je nalezení stabilního bydlení, zaměstnání a obnovení vztahů s rodinou a komunitou. Tento proces bývá často komplikován stigmatu spojeným s trestní minulostí a nedostatečnou podporou ze strany institucí. Důležitou roli v této oblasti hraje Probační a mediační služba ČR, která zajišťuje probační dohled a poskytuje podpůrné služby, jež mohou výrazně ovlivnit úspěch reintegrace.

V oblasti práce s propuštěnými vězni je kladeno důraz na rozlišení mezi pojmy reintegrace a resocializace. Reintegrace je širší pojem, který zahrnuje nejen psychologickou, ale i sociální a praktickou pomoc při začleňování jedince zpět do společnosti. Zahrnuje aspekty, jako je hledání práce, zajištění bydlení, obnovení vztahů s rodinou a přáteli a zmírnění rizika návratu k trestné činnosti.

Resocializací se, podle Sochůrka (2007b, s. 31), rozumí složitý proces nápravy a změny neuspokojivé socializace, která se v penitenciárních podmínkách nazývá též „korektivní socializací“ či „penitenciární resocializací“. Používá se proto, aby se odlišila od resocializace u jedinců, kteří sice mají problém se socializací, ale ne natolik, aby jejich nedostatečná socializace vyústila v páchání trestné činnosti.

Rozdíl mezi resocializací a reintegrací spočívá v jejich zaměření. Resocializace se soustředí na změnu postojů a chování jednotlivce, který se má přizpůsobit normám společnosti, zejména v oblasti morálních a etických hodnot. Na druhou stranu reintegrace zahrnuje širší proces, který kromě změny chování zahrnuje i praktické kroky pro úspěšné zapojení jedince do společnosti, jako je zajištění pracovního místa, bydlení nebo obnovení sociálních vztahů. Zatímco resocializace je tedy více orientována na vnitřní změnu jedince, reintegrace se zaměřuje na jeho opětovné začlenění do běžného života.

2.1 Život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody s dozorem (VTOS) představuje jednu z forem trestního opatření, jehož cílem je nejen zabezpečení společnosti, ale také postupná resocializace odsouzeného. Tento typ výkonu trestu je důležitým nástrojem při návratu pachatele do běžného života, přičemž je kladen důraz na systematické vedení odsouzeného, podporu jeho odpovědnosti a zapojení do strukturovaných programů zaměřených na změnu chování. Jak uvádí český kriminolog Jiří Říčan: „Smyslem výkonu

trestu nemá být pouze izolace pachatele od společnosti, ale také příprava na jeho bezproblémové začlenění po propuštění“ (Říčan, 2005). Z tohoto pohledu je VTOS důležitým článkem v procesu prevence recidivy a podpory reintegrace do společnosti.

VTOS je určen především pro pachatele s nižší mírou společenské nebezpečnosti. Jeho cílem je umožnit odsouzenému větší míru samostatnosti, přičemž však zůstává pod dohledem příslušných orgánů. Tento režim klade důraz na vnitřní motivaci vězně a jeho ochotu spolupracovat na vlastní nápravě. V praxi to znamená např. možnost vykonávat práci mimo věznici, účastnit se rekvalifikačních kurzů nebo programů zaměřených na zvládání agrese či závislostí. VTOS tak poskytuje prostor pro rozvoj těchto oblastí již během výkonu trestu a přispívá k plynulejšímu přechodu do svobody.

Propuštění z výkonu trestu odnětí svobody představuje významný přelom v životě jedince, který se ocitá v nesnadné situaci návratu do společnosti. Nejedná se však o jednorázovou událost, ale o komplexní proces, který vyžaduje přípravu již během pobytu ve vězení. Lidé po propuštění čelí mnoha výzvám, přičemž mezi nejzásadnější patří nalezení adekvátního bydlení a zaměstnání, které představují základní pilíře pro úspěšnou reintegraci (Ševčík, 2018).

Sociohistorický kontext, v němž se propuštěný ocitá, významně ovlivňuje jeho šance na úspěšný návrat do běžného života. Jak naznačují nedávné studie, různá období přinášejí odlišné podmínky pro začlenění - například ekonomické cykly mají přímý dopad na možnosti zaměstnání (Galbiati, Ouss, & Philippe, 2021). V kontextu finské studie se ukázalo, že nezaměstnanost v obecné populaci negativně koreluje s možnostmi pracovního uplatnění propuštěných vězňů (Laine et al., 2024).

Problematiku bydlení je vhodné začít řešit již několik měsíců před propuštěním, jak doporučuje například Rubikon centrum. Bývalí vězni mají několik možností - někteří se mohou vrátit ke svým rodinám, což je relativně nejjednodušší cesta. Ovšem, jak uvádí Španková (2014), i přesto, že 86 % vězňů označuje rodinu za nejdůležitější hodnotu, mnozí tuto možnost nemají, buď protože je rodina zavrhlá, nebo jednoduše žádnou rodinu či blízké nemají. V těchto případech je nutné hledat alternativní řešení jako ubytovny, noclehárny nebo azylové domy. Je třeba poznamenat, že azylové domy často nabízejí strukturovanější prostředí s určitými pravidly (například zákaz alkoholu a drog), což může být pro některé propuštěné vězně prospěšné z hlediska prevence recidivy (Galbiati, Ouss, & Philippe, 2021).

Rodina hraje v procesu reintegrace nezastupitelnou roli. Jak definuje Vaněk (2016), rodina je skupinou osob spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo podobným právním vztahem, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Pro propuštěného jedince představuje často klíčovou oporu, ale návrat do rodiny není vždy jednoduchý. Rodinná dynamika se během výkonu trestu mohla změnit, rodina si musela vytvořit nové fungování bez odsouzeného člena.

Zajištění zaměstnání představuje druhou klíčovou potřebu. Aaltonen et al. (2017) zjistili, že v Finsku je vazba propuštěných vězňů na trh práce slabá již před jejich uvězněním. Finanční zajištění je stejně důležité jako bydlení a obojí spolu úzce souvisí. V současné době, kdy se většina nabídek práce šíří prostřednictvím internetu, může být pro propuštěné bez přístupu k této technologii hledání zaměstnání velmi obtížné. Proto je důležité zapojit do procesu hledání zaměstnání rodinu, sociální kurátory nebo neziskové organizace zabývající se touto problematikou (online, Práce a bydlení jsou moje dva opěrné body, 2020).

Záznam v trestním rejstříku představuje významnou bariéru při hledání zaměstnání, i když v posledních letech zvýšená poptávka po pracovní síle částečně zmírnila tento problém. Přesto platí, že první zaměstnání po výkonu trestu nebývá "prací snů", ale slouží především k zajištění základních životních potřeb. Kvalita dostupného zaměstnání po propuštění z vězení má dle studií vliv na potenciál zaměstnání podporovat desistenci od kriminálního jednání (LaBriola, 2020).

Významnou roli v tomto procesu hraje postpenitenciární péče (PPP), kterou Rozum et al. (2011) definují jako komplex doplňujících se služeb sociální péče, materiální pomoci a speciálně-výchovných činností poskytovaných propuštěným osobám. Tato péče vychází z předpokladu, že výchovný proces nemůže být ukončen propuštěním a měl by pokračovat až do úspěšné reintegrace do společnosti.

V rámci postpenitenciární péče lze rozlišit péči nucenou (např. ochranný dohled, parole či probace) a dobrovolnou, poskytovanou především charitativními organizacemi. V rámci PPP jsou odsouzeným poskytovány především služby jako pomoc při hledání práce a ubytování, finanční podpora, pomoc při integraci do společnosti a sociálně výchovné a poradenské působení v sociálněprávních věcech (Gajdoš, 2015).

Aktuální snahy o reintegraci vězňů v ČR zahrnují různé projekty, jako například program "Křehká šance" realizovaný Vězeňskou službou ve spolupráci s Probační a mediační službou, zaměřený na prvovězněné s cílem umožnit předčasné propuštění a

úspěšnou adaptaci po podmíněčném propuštění do společnosti a na trh práce. Další projekty jako "Šance", "Život po vězení" nebo "Reintegrační program plus" se zaměřují na podporu zaměstnanosti lidí po propuštění z výkonu trestu (SVI AJAK, 2015).

2.2 Probační služba

Probační a mediační služba ČR představuje významný prvek v systému postpenitenciární péče a hraje klíčovou roli při reintegraci osob po výkonu trestu odnětí svobody zpět do společnosti. Jedná se o státní organizaci, která funguje v České republice od roku 2001, kdy byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. V §1, odst. 2 tohoto zákona je Probační a mediační služba definována jako "organizační složka státu a účetní jednotka" (Zákon č. 257/2000 Sb.). Tato služba nachází své uplatnění v rámci konceptu restorativní justice, která se zaměřuje na obnovení narušených vztahů mezi pachatelem, obětí a společností namísto pouhého potrestání pachatele.

V zákoně č. 257/2000 Sb. jsou vymezeny dva základní pojmy - probace a mediace. "Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného, kontrola výkonu omezení a povinností uložených obviněnému a individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů" (§ 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb.). Mediací se pak podle stejného zákona rozumí "mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktu stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením" (§ 2 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb.).

Probační a mediační služba má tři hlavní cíle, kterými jsou integrace pachatele, participace poškozeného a ochrana společnosti. Integrace pachatele představuje proces opětovného začlenění pachatele do společnosti takovým způsobem, aby byl schopen vést řádný život v souladu se zákonem. Participace poškozeného znamená zapojení oběti do procesu odškodnění, což napomáhá k obnovení jejího pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Ochrana společnosti je pak zajišťována efektivním řešením konfliktních situací a realizací alternativních trestů (Veteška, 2015).

Probační dohled lze dle Trestního zákoníku charakterizovat jako *"pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek*

uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona". Účelem dohledu je sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení rizika recidivy, a zároveň poskytnutí odborného vedení a pomoci pachateli tak, aby v budoucnu vedl řádný život (§49 Zákon č. 40/2009 Sb.).

Probační dohled může být realizován v několika formách - před rozhodnutím soudu jako náhrada vazby dohledem, po rozhodnutí soudu jako podmíněné odsouzení s dohledem nebo jako podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. V případě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody představuje probační dohled důležitý nástroj pro zajištění plynulého přechodu odsouzeného z penitenciární péče na péči postpenitenciární (Gajdoš, 2015).

Při výkonu probačního dohledu má klient vůči Probační a mediační službě řadu povinností. Kovář (2017) uvádí, že klient musí spolupracovat s pracovníkem a plnit probační plán dohledu, dostavovat se k pracovníkovi ve stanovených lhůtách, informovat pracovníka o svém pobytu, zdrojích obživyn zaměstnání, omezení uložených soudem a dodržování povinností a o dalších důležitých skutečnostech týkajících se života odsouzeného a umožnit pracovníkovi vstup do obydlí, v němž se zdržuje.

Probační úředník při práci s klientem využívá různé metody a techniky. V rámci konzultací se zaměřuje především na bydlení klienta, jeho rodinné a sociální zázemí, finanční situaci a případné dluhy. Značná pozornost je věnována také užívání návykových látek a závislostnímu jednání. Pro úspěšnou probaci je zásadní klientův postoj k trestnému činu, který spáchal, k trestu, který mu byl uložen, i k jeho trestní minulosti. Významnou součástí probačního procesu je také práce s postojem pachatele k oběti a jeho zájem o odčinění újmy a náhradu škody (Tomášek a kol., 2019).

Pro efektivní výkon probace je nezbytné, aby probační úředník disponoval specifickými dovednostmi a schopnostmi. Klíčové jsou především tyto schopnosti: budování vztahu s klientem, odhadování rizik a potřeb, plánování a uskutečňování intervence a řízení změn. K osobním předpokladům probačního pracovníka patří také "trpělivost, odpovědnost, důvěra v klienta a v to, že má práce smysl, tolerance" a další (Tomášek a kol., 2017).

Intenzita konzultací v rámci probačního dohledu je zpočátku minimálně jednou za měsíc. V případě rizikových klientů může být frekvence konzultací vyšší, zatímco u bezproblémových klientů nebo u končícího dohledu lze intenzitu snížit, ne však pod hranici jedné konzultace za tři měsíce. O průběhu dohledu zpracovává probační úředník

pravidelné zprávy, standardně jednou za šest měsíců, pokud soudce nebo státní zástupce nestanoví jinak. Tyto zprávy obsahují základní informace o aktuální životní situaci klienta, zhodnocení průběhu spolupráce a návrhy na další průběh dohledu, včetně případných opatření v situaci, kdy klient neplní podmínky dohledu (Kovář, 2017).

Probační a mediační služba spolupracuje s řadou dalších organizací a institucí. Mezi stěžejní patří orgány činné v trestním řízení - Policie ČR, Státní zastupitelství a soudy. Policie ČR obvykle zahajuje trestní řízení a předává informace Probační službě. Již v této fázi přípravného řízení může pachatel začít se službou spolupracovat. Státní zastupitelství podává obžalobu na pachatele k soudu, a ten následně na základě doporučení a stanovisek Probační a mediační služby rozhoduje o uložení trestu (Zákon č. 257/2000 Sb. O Probační a mediační službě, §5).

V procesu reintegrace vězňů na trh práce představuje Probační a mediační služba důležitý podpůrný prvek. Probační úředník pomáhá klientovi orientovat se na trhu práce, poskytuje mu odborné poradenství a zprostředkovává kontakty na pracovní agentury či jiné organizace, které mohou klientovi pomoci při hledání zaměstnání. Probační úředník by měl být vybaven *"výbornými komunikačními schopnostmi, empatií, schopností naslouchat, odborností a důsledností"*, což jsou vlastnosti, které mu umožňují efektivně pomáhat klientovi při jeho reintegraci do společnosti a na trh práce (Tomášek a kol., 2017, s. 88-89).

2.3 Problémy bývalých vězňů na svobodě

Jedním z nejzávažnějších problémů, se kterým se osoby po propuštění z vězení potýkají, je vysoká míra zadluženosti. Tato situace významně komplikuje možnost legálního zaměstnání, jelikož mnozí raději volí práci načerno, aby se vyhnuli exekucím srážek. Dluhy bývalých vězňů mají různý původ – mohou se jednat o dluhy vůči státu (daně, poplatky, sociální a zdravotní pojištění), dluhy z trestné činnosti (náhrada škody poškozenému, náklady soudního řízení, náklady výkonu vazby a trestu), ale také závazky vůči nestátním věřitelům na základě smluv (úvěry, půjčky, nezaplacené účty) nebo dlužné výživné (Kovář, 2017).

S problematikou dluhů úzce souvisí další výrazná bariéra úspěšné reintegrace, kterou je nezaměstnanost. Osoby s trestní minulostí patří mezi rizikové skupiny na trhu práce. Tomášek a kol., (2017) identifikuje několik zásadních překážek při hledání zaměstnání. Záznam v Rejstříku trestů představuje "viditelnou" překážku, která snižuje důvěryhodnost uchazeče v očích potenciálních zaměstnavatelů. Další bariéry tvoří

nedostatečná kvalifikace, ztráta pracovních návyků během výkonu trestu a problematické komunikační dovednosti. Mnozí zaměstnavatelé mají ke kandidátům s kriminální minulostí nedůvěru a obávají se možných problémů. Přitom právě zaměstnání je klíčovým faktorem úspěšné reintegrace, neboť poskytuje nejen legální příjem, ale také strukturu dne, sociální kontakty a pocit seberealizace.

Významným problémem je také absence stabilního bydlení. Vágnerová (2012) označuje bezdomovectví za výsledek generalizovaného psychosociálního selhání. K jeho vzniku u propuštěných vězňů přispívá několik faktorů – často během pobytu ve vězení přicházejí o původní bydlení, protože nejsou schopni hradit nájem, nebo se ocitají v situaci, kdy se nemohou vrátit do původního bydliště kvůli narušeným vztahům. Drahý et al. (2018) rozlišuje tři situace bydlení po propuštění: stabilní (zajištěné rodinou nebo samotným propuštěným), nestabilní/nejisté (přechodné bydlení u známých) nebo žádné (bezdomovectví). Bezdomovectví vede k dalším negativním jevům – ztrátě kompetencí potřebných pro sociální adaptaci, rezignaci na uspokojování vyšších potřeb a přijetí životního stylu bez řádu a dodržování sociálních norem.

Návrat do společnosti komplikuje také stigmatizace spojená s kriminální minulostí. Ševčík (2018) poukazuje na tzv. nálepku kriminálnika, která představuje závažné sociální stigma přetrvávající i po odpykání trestu. Společnost často není ochotna bývalé vězně mezi sebe přijmout a očekává od nich negativní chování. Tento postoj vede k těžkostem při získávání důvěry, častému odmítání a nepochopení. Laická veřejnost mnohdy zastává názor, že si trestaní lidé nezaslouží žádnou zvláštní pomoc, protože si svou situaci zavinili sami, a nevěří v možnost jejich nápravy.

Významným problémem je také narušení rodinných vazeb během výkonu trestu. Jak uvádí Šándorová a Sychrová (2017), rodina představuje klíčový záchytný bod a podporující faktor napomáhající pozitivní resocializaci. Její absence výrazně ztěžuje proces návratu do společnosti. Odsouzení člena rodiny přináší nejen ztrátu kontaktu a narušení vztahů, ale také ekonomické dopady a sociální stigma, které se přenáší i na rodinné příslušníky. Po propuštění se navíc mohou objevit obtíže s obnovením těchto vztahů – odsouzený může mít nereálná očekávání ohledně fungování rodiny nebo může narazit na problémy s uznáním své autority, zejména ve vztahu k dětem.

Další překážkou úspěšné reintegrace je tzv. prizonizace, tedy adaptace na vězeňský způsob života, kterou Vaněk (2016) rozděluje na institucionalizaci (sžití s organizovaným vězeňským životem) a ideologizaci (přijetí norem a hodnot vězeňského prostředí). Během

pobytu ve vězení si odsouzení navykají na vysoce organizovaný život spojený se ztrátou samostatnosti a iniciativy. Vágnerová (2012) upozorňuje, že vězení minimalizuje potřebu jedince samostatně rozhodovat, zvyšuje jeho závislost na ostatních a komplikuje schopnost plánovat budoucnost mimo věznici.

Závažným problémem je také závislost na návykových látkách, která může předcházet uvěznění, vzniknout během něj nebo se rozvinout po propuštění. Pro jedince se závislostí je život po propuštění významně komplikovanější, zejména pokud se vrací do sociálně patologického prostředí (Vaněk, 2016). Vágnerová (2012) poukazuje na to, že drogy mohou představovat únik před tlakem a zátěží, kterým jsou propuštění vystaveni. Nedokážou-li zvládnout nároky kladené společností a adaptovat se na běžný život, mohou hledat řešení právě v návykových látkách. Následky závislosti pak dále prohlubují sociální vyloučení.

Pro úspěšnou reintegraci je důležitá práce s rizikovými faktory. Při práci s propuštěnými vězni je třeba vyhodnocovat tři základní rizika: riziko újmy (nebezpečí pro potenciální oběti), riziko recidivy (pravděpodobnost opakování trestné činnosti) a riziko selhání (možnost porušení podmínek alternativního trestu). Současně je nutné pracovat s potřebami jedince, neboť satureované potřeby mohou riziko recidivy snižovat, zatímco neuspokojené potřeby jej zvyšují (Gajdoš, 2015).

Bývalí vězni často čelí také problémům spojeným se ztrátou samostatnosti a schopnosti řešit běžné životní situace. V důsledku institucionalizace mohou mít potíže s každodenními úkony, jako je nakupování, vaření, hospodaření s penězi nebo vyřizování na úřadech. Tyto zdánlivě banální činnosti se mohou stát nepřekonatelnou překážkou zejména pro osoby, které strávily ve vězení delší dobu a ztratily kontakt s měnící se společností (Ševčík, 2018).

3 ADAPTACE BÝVALÝCH VĚZŇŮ NA TRHU PRÁCE

Termín "adaptace" v tomto kontextu znamená přizpůsobení se novým podmínkám a výzvám, které bývalí vězni čelí při hledání a vykonávání práce po návratu do společnosti. Tento proces zahrnuje nejen změnu jejich osobních návyků a postojů, ale také schopnost reagovat na specifické požadavky trhu práce, jako jsou pracovní dovednosti, profesionalita, komunikace a jiné sociální a profesní kompetence.

Trh práce je komplexní systém, který zprostředkovává interakci mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle, čímž formuje ekonomické vztahy a podmínky pro zaměstnávání jednotlivců. V rámci tohoto trhu existují různé faktory, které ovlivňují dostupnost pracovních míst, jejich kvalitu, a tím i šance na úspěšnou integraci jednotlivců do pracovního procesu.

Překážkou při hledání zaměstnání jsou požadavky zaměstnavatelů na čistý rejstřík trestů, což ale nemusí být vždy oprávněné. Bezúhonnost by měla být prověřována pouze v těch případech, kde je to skutečně nezbytné, jinak by hrozilo, že dojde k dalšímu postihu jednotlivce nad rámec původního trestu, což by vedlo k nežádoucí sekundární represi. Tuto záležitost upravuje zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích 28 ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Mertl a Bareš uvádí další faktory, které propuštěným ztěžují uplatnění na trhu práce. Jsou jimi recidiva, pracovní zkušenosti, úroveň vzdělání, osobní vlastnosti, kompetence jako motivace a zodpovědnost, bytová situace, rodina, dluhy a exekuce (Mertl a Bareš, 2018).

Mezi významné skupiny, které čelí specifickým výzvám při hledání zaměstnání, patří osoby po výkonu trestu odnětí svobody. Propuštění vězni a osoby se záznamem v trestním rejstříku se potýkají s řadou problémů, jež brání jejich hladkému návratu na trh práce. Tato situace si žádá systematická řešení, jak v rámci vězeňské služby, tak na úrovni širší pracovní politiky, aby se těmto jedincům umožnil návrat k legálnímu zaměstnání a podpořil jejich úspěšný začátek v životě mimo kriminalitu. V této souvislosti hraje klíčovou roli nejen vzdělávání a rekvalifikace během výkonu trestu, ale i podpora ze strany neziskových organizací a aktivní politiky zaměstnanosti po propuštění.

3.1 Trh práce

Trh práce představuje komplexní systém ekonomických vztahů, v němž dochází k interakci mezi poptávkou a nabídkou pracovní síly. Trh je oblastí ekonomiky, kde probíhá výměna činností mezi ekonomickými subjekty prostřednictvím směny zboží, přičemž jako

zprostředkovatel směny slouží peníze. Od ostatních trhů se však trh práce významně odlišuje, neboť předmětem směny je lidská práce, která je neoddělitelně spjata s osobností člověka, jeho schopnostmi, dovednostmi a kvalifikací (Raudenská, Večerník, 2019).

V ekonomické teorii se na trhu práce setkáváme s nabídkou práce, kterou představují domácnosti a jednotlivci hledající zaměstnání, a poptávkou po práci ze strany firem, vlády či jiných zaměstnavatelů. Trh práce můžeme definovat jako místo, kde se setkává nabídka práce s poptávkou, přičemž cena práce, tedy mzda, zde sehrává klíčovou roli jako nástroj, který pomáhá skloubit tyto dvě strany (Dušek, 2016).

Podobně jako na jiných trzích, i zde stojí nabídka práce a poptávka po ní ve vzájemné soutěži. Na straně nabídky vystupují lidé se svými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi, zatímco na straně poptávky firmy a další organizace, které se snaží maximalizovat svůj zisk prostřednictvím efektivního využití lidských zdrojů (Raudenská, Večerník, 2019).

Trh práce však není homogenní, a proto můžeme rozlišovat několik jeho typů. Jedním z nejvýznamnějších členění je rozdělení na primární a sekundární trh práce, které vychází z tzv. duální teorie trhu práce. Na primárním trhu práce se koncentrují lepší a výhodnější pracovní příležitosti s vyšší prestiží, které poskytují řadu šancí a poměrně dobré možnosti profesionálního růstu. Pracovní místa na tomto trhu poskytují relativně vysokou jistotu zaměstnání a lepší pracovní podmínky. Typicky se jedná o pozice vyžadující vyšší vzdělání, nabízející nadprůměrné mzdové ohodnocení a perspektivu kariérního postupu (Kaczor, 2024).

Naproti tomu sekundární trh práce zahrnuje pracovní místa s nižší prestiží, podprůměrnou mzdou a minimálními možnostmi profesního růstu. Pracovní kariéra je zde málo výhodná, případně o kariéře nelze vůbec hovořit. Jedná se o méně stabilní pracovní příležitosti, přičemž pracovní dráha osob pohybujících se na tomto trhu bývá často přerušována obdobími kratší či delší nezaměstnanosti. Na sekundárním trhu převažují manuální profese nevyžadující vysokou kvalifikaci, sezónní práce či práce na částečný úvazek (Raudenská, Večerník, 2019).

Mezi primárním a sekundárním trhem práce existuje jen velmi omezená propustnost. Zaměstnanci pracující na sekundárním trhu obvykle disponují nižší kvalifikací, která není dostačující pro výkon povolání na primárním trhu. Rozdílné kvalifikační požadavky obou trhů tak vytvářejí významnou bariéru pro pohyb pracovníků mezi nimi (Dušek, 2016).

Další důležité členění představuje rozdělení na interní (vnitřní) a externí trh práce. Interní trh práce se nachází uvnitř jednotlivých organizací a představuje systém obsazování pozic stávajícími zaměstnanci. Tento přístup přináší řadu výhod, včetně vyšší jistoty zaměstnanců ohledně udržení pracovního místa, lepší znalosti schopností zaměstnanců ze strany zaměstnavatelů a motivace pracovníků k vyšším výkonům díky možnosti kariérního postupu. Nevýhodou je pak možná stagnace organizace v důsledku omezení přílivu nových myšlenek a přístupů (Kaczor, 2024).

Externí trh práce naopak podporuje mobilitu pracovníků mezi různými organizacemi, čímž vytváří konkurenční prostředí a přispívá k efektivnějšímu alokování pracovní síly v ekonomice (Kaczor, 2024).

Z hlediska formálnosti lze trh práce rozdělit na formální a neformální. Formální trh práce zahrnuje oficiální pracovní příležitosti kontrolované a regulované společenskými institucemi. Naproti tomu neformální trh práce, jak uvádí Macáková (2007), není kontrolován žádnými společenskými institucemi a kromě relativně nevinných forem rodinné a sousedské výpomoci může zahrnovat i nelegální formy podnikání. V současnosti představuje neformální trh především práci na černo, zaměstnávání zahraničních pracovníků bez pracovního povolení a práci na zkrácený či plný úvazek s přivýdělkem na černém trhu (Dušek, 2016).

Na trhu práce působí řada faktorů ovlivňujících jak nabídku, tak poptávku po práci. Poptávku po práci formuje především technický pokrok, mzdová politika, investiční a monetární politika státu či zkracování pracovní doby. Křivka poptávky po práci má klesající charakter, což logicky vyplývá z faktu, že čím nižší je mzdová sazba, tím více zaměstnanců si mohou firmy dovolit zaměstnat (Kaczor, 2024).

Nabídka práce je na druhé straně ovlivňována především výší mzdové sazby, která způsobuje dva protichůdné efekty – substituční a důchodový. Při substitučním efektu vede zvýšení mzdy k větší ochotě lidí pracovat na úkor volného času, zatímco při důchodovém efektu vyšší příjmy domácností vedou k preferenci volného času před další prací. Substituční efekt způsobuje, že zvýšení mzdové sazby zdraží volný čas, což vede lidi k nahrazování volného času prací. Naopak důchodový efekt může při určité úrovni příjmu způsobit, že člověk již disponuje dostatečnými prostředky a začne preferovat více volného času, i za cenu ušlé mzdy (Raudenská, Večerník, 2019).

Významným rysem současného trhu práce je skutečnost, že ve většině vyspělých zemí převyšuje nabídka práce poptávku po ní, což vede k existenci určité míry

nezaměstnanosti. Trh práce je navíc výrazně regulován odbory, zaměstnavatelskými svazy a zejména státem prostřednictvím legislativy a dalších nástrojů. V České republice existuje v rámci tzv. tripartity třístranná spolupráce mezi odbory, zaměstnavateli a vládou, která řeší otázky pracovněprávních vztahů, bezpečnosti práce, rozvoje lidských zdrojů a dalších oblastí souvisejících s trhem práce (Kaczor, 2024).

3.2 Možnosti uplatnění vězňů na trhu práce

Problematika uplatnění osob ve výkonu trestu odnětí svobody a osob propuštěných z výkonu trestu na trhu práce představuje významnou oblast zájmu nejen pro samotné jedince, ale i pro společnost jako celek. Jak uvádí statistiky Vězeňské služby České republiky, ročně opustí věznice více než 10 000 osob, které potřebují získat pracovní uplatnění. Zaměstnání přitom představuje jeden z klíčových faktorů úspěšné reintegrace do společnosti a snížení rizika recidivy (VSČR, 2025).

Zajímavé je, že dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, má osoba odsouzená povinnost pracovat, pokud jí byla práce přidělena a není uznána zdravotně nezpůsobilou. Tato pracovní povinnost vede k vytváření a udržování pracovních návyků již během výkonu trestu. Možnosti pracovního uplatnění ve věznicích jsou přitom poměrně široké – od práce ve vnitřních provozech (úklid, kuchyně, údržba), přes práci v provozovnách středisek hospodářské činnosti (zámečnické a stavební práce), vlastní výrobu (dřevovýroba, kovovýroba), až po práci pro externí subjekty (Bareš & Mertl, 2016).

Pro zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce je významná možnost vzdělávání během výkonu trestu. Vězeňská služba ČR nabízí osobám ve výkonu trestu možnost získat výuční list v oborech jako jsou dělník v elektrotechnice, strojírenské a zámečnické práce, malířské a natěračské práce nebo kuchařské práce. Tato nabídka reflektuje skutečnost, že nejvyšší podíl mezi vězni mají osoby se základním vzděláním nebo nedokončeným vzděláním (8548 osob k 31.12.2020) a vyučení (6153 osob), což odpovídá i struktuře uchazečů o zaměstnání na trhu práce (Tomášek a kol., 2017).

Po propuštění z výkonu trestu hraje v procesu začleňování na trh práce významnou roli Úřad práce ČR, který poskytuje poradenskou a informační činnost, pomoc při hledání vhodného zaměstnání a možnost rekvalifikace. Důležitým nástrojem je také aktivní politika zaměstnanosti, která pomáhá zvýšit zaměstnanost rizikových skupin, mezi něž osoby s trestní minulostí patří. Nejúčinnějšími nástroji aktivní politiky zaměstnanosti jsou

veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa a rekvalifikace (Tomášek a kol., 2017).

Významné možnosti uplatnění osob s trestní minulostí nabízí oblast odpovědného veřejného zadávání. Jak uvádí Metodika pro prevenci trestní recidivy formou podpory zaměstnávání a profesního rozvoje osob se záznamem v evidenci rejstříku trestů, zadavatelé veřejných zakázek mohou do zadávací dokumentace zahrnout požadavky na zaměstnávání osob s trestní minulostí. Tento přístup může mít formu zvláštní podmínky plnění veřejné zakázky podle § 37 odst. 1 písm. d) zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, nebo být součástí hodnotících kritérií dle § 116 téhož zákona (MPSV, 2025).

Pro osoby po výkonu trestu je významná také pomoc neziskových organizací. Příkladem může být projekt *"(Re)integrace do života a na trh práce pro osoby se zkušeností drogové závislosti a vězněním"*, který byl zaměřen na přípravu na návrat do společnosti a vstup na trh práce. Projekt zahrnoval pracovní a sociální poradenství, přímou finanční a materiální podporu, motivační aktivity a párování klientů se zaměstnavateli (SANANIM, 2015).

Z hlediska pracovního uplatnění mají osoby s trestní minulostí největší šanci získat zaměstnání ve stavebnictví, strojírenství, technických službách, průmyslové výrobě a dalších dělnických profesích. Bývalí vězni většinou zastávají na trhu práce spíše pomocné a méně kvalifikované práce, což souvisí s jejich často nízkým dosaženým vzděláním. Jednou z mála možností, jak zvýšit šance na trhu práce, je dostatečná délka zaměstnání po výkonu trestu, kdy zaměstnavatelé vidí, že člověk má pracovní úspěchy i po vykonání trestu (Mertl, Bareš, 2018).

Zaměstnávání osob s trestní minulostí má řadu výhod nejen pro samotné jedince, ale i pro společnost. Snižuje recidivu, přispívá k tvorbě a upevňování pracovních návyků, umožňuje těmto osobám hradit náklady výkonu trestu, splácet způsobené škody a přispívat do veřejných rozpočtů. Zaměstnavatelé, kteří poskytnou příležitost osobám s trestní minulostí, mohou získat loajální a motivované zaměstnance, vděčné za poskytnutou příležitost (Mertl, Bareš, 2018).

3.3 Problémy při uplatnění vězňů na trhu práce

Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody čelí na trhu práce mnoha překážkám, které významně komplikují jejich reintegraci do společnosti. Nezaměstnanost

těchto jedinců představuje jeden z primárních důvodů sociálního vyloučení osob s kriminální minulostí. Propuštění vězni jsou označováni jako osoby znevýhodněné na trhu práce a patří mezi rizikové skupiny, které jsou nezaměstnaností ohroženy nejvíce (Vágnerová, 2012).

Záznam v Rejstříku trestů lze považovat za nejviditelnější a často nepřekonatelnou bariéru při hledání zaměstnání. Jakmile zaměstnavatel tento záznam obdrží, uchazeč často automaticky získává stigma nedůvěryhodnosti a nepřizpůsobivosti. Mnoho zaměstnavatelů ani nedá propuštěným šanci vysvětlit okolnosti jejich trestné činnosti nebo prezentovat své dovednosti a kvalifikaci. Značná část propuštěných se proto ani nepokouší reagovat na pracovní nabídky, u nichž je výpis z Rejstříku trestů požadován, protože nevěří, že by mohli uspět (Tomášek a kol., 2017).

S problémem záznamu v Rejstříku trestů úzce souvisí také obecná nedůvěra ze strany zaměstnavatelů. Mnozí z nich vyjadřují obavy z možných komplikací spojených se zaměstnáváním osob s kriminální minulostí. Jejich skeptický postoj často vychází z předsudků o nespolehlivosti, nedostatečných pracovních návycích či nezájmu propuštěných vězňů pracovat. Tyto představy bohužel u některých jedinců mohou být opodstatněné, zejména u těch, kteří před nástupem do výkonu trestu zakládali svou existenci spíše na trestné činnosti než na legálních příjmech (Mertl, Bareš, 2018).

Během výkonu trestu odnětí svobody dochází u odsouzených ke ztrátě pracovních návyků, což představuje další významnou bariéru. Především u jedinců s dlouhodobými tresty může být adaptace na pravidelný pracovní režim značně problematická. Po propuštění pro ně může být obtížné přizpůsobit se požadavkům zaměstnavatele a každodenní rutině. Ve věznici sice odsouzení dodržují stanovený řád, ale mimo něj často nejsou nuceni k aktivitám, které by pomáhaly udržovat nebo rozvíjet pracovní návyky nezbytné pro běžný pracovní život (Tomášek, 2017).

Další překážkou je nedostatečná kvalifikace, vzdělání či absence praxe v oboru. Mnoho propuštěných vězňů má pouze základní vzdělání nebo nedokončené střední vzdělání, což výrazně omezuje jejich možnosti na trhu práce. Přestože ve výkonu trestu mají možnost vzdělávat se a zvyšovat svou kvalifikaci, ne všichni této možnosti využívají. Po propuštění tak často nesplňují požadavky zaměstnavatelů na vzdělání, kvalifikaci či praxi, což dále snižuje jejich šance na získání stabilního zaměstnání.

S nedostatečným vzděláním a kvalifikací souvisí také problém s komunikačními dovednostmi. V důsledku izolace od běžné společnosti a omezeného sociálního kontaktu

dochází u mnoha odsouzených ke ztrátě či oslabení komunikačních schopností. Po propuštění pak mohou mít potíže s vyjadřováním, nedisponují dostatečně bohatou slovní zásobou a mohou mít problémy s vedením smysluplné konverzace, ať už při pracovním pohovoru nebo při běžné komunikaci na pracovišti. Tato komunikační bariéra často vede k neúspěchu již v počáteční fázi ucházení se o zaměstnání.

Propuštění vězni se navíc často potýkají i s dalšími faktory, které komplikují jejich uplatnění na trhu práce. Jde například o problémy s užíváním návykových látek, psychické problémy či špatný zdravotní stav. Tyto okolnosti dále snižují jejich konkurenceschopnost mezi ostatními uchazeči o zaměstnání a vedou k dlouhodobé nezaměstnanosti (Tomášek a kol., 2017).

Důsledky nezaměstnanosti propuštěných vězňů jsou závažné a dalekosáhlé. Vedle ztráty finančních příjmů dochází k sociálnímu vyloučení, psychickým problémům spojeným s rezignací na další hledání práce a další ztrátě pracovních návyků. Propuštění se stávají finančně závislými na sociálních dávkách, což dále prohlubuje jejich sociální izolaci. Neschopnost hradit náklady na bydlení pak často vede ke ztrátě střechy nad hlavou, což vytváří začarovaný kruh problémů. V důsledku těchto negativních faktorů je u nezaměstnaných propuštěných vězňů mnohem vyšší pravděpodobnost recidivy než u těch, kteří naleznou uplatnění na trhu práce (Tomášek a kol., 2017).

Naopak, nalezení zaměstnání představuje pro propuštěné vězně významný stabilizační faktor. Zaměstnání poskytuje zdroj legálních příjmů, umožňuje pokrýt základní životní náklady, hradit případné dluhy a exekuce. Prostřednictvím práce se propuštěný jedinec zapojuje do společnosti, získává pocit sounáležitosti, posiluje své sebevědomí a osvojuje si pozitivní postoje k sobě samému. Pravidelné docházení do zaměstnání pomáhá strukturovat čas a nastoluje režim potřebný pro zvládání každodenních povinností. V neposlední řadě pracovní prostředí nabízí možnost navazování nových sociálních kontaktů mimo kriminální prostředí a přispívá k osvojení společensky příznivých vzorců chování (Mertl, Bareš, 2018).

Přestože většina zaměstnavatelů přistupuje k zaměstnávání propuštěných vězňů s nedůvěrou, existují i takoví, kteří jejich zájem o práci vítají. Důvodem může být například dlouhodobý nedostatek pracovníků v některých odvětvích. (Tomášek a kol., 2017) V posledních letech lze pozorovat určité snahy o zlepšení situace. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR například aktivně spolupracuje se Svazem průmyslu a dopravy ČR při organizování workshopů na téma zaměstnávání vězňů a jejich vstupu na trh práce. Firmy,

které již mají zkušenosti se zaměstnáváním bývalých vězňů, často hovoří o pozitivních aspektech, jako je stabilita pracovní síly a možnost zaměstnat "vyzkoušeného" pracovníka po skončení výkonu trestu. Tyto iniciativy mohou přispět ke změně vnímání propuštěných vězňů mezi zaměstnavateli a zvýšit jejich šance na úspěšné začlenění do pracovního procesu (VSČR, 2025).

I PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE, DÍLČÍ CÍLE

Cílem bakalářské práce je prozkoumat proces reintegrace propuštěných vězňů na trh práce se zaměřením na diskriminaci, které čelí při hledání práce a navrhnout možnosti jak tuto diskriminaci zmírnit.

Dílčí cíle:

- Analyzovat dopad diskriminace při hledání zaměstnání na proces reintegrace propuštěných vězňů do společnosti, s důrazem na faktory, které ovlivňují jejich šance na úspěšné zapojení do pracovního trhu
- Prozkoumat hlavní výzvy a překážky, kterým čelí propuštění vězni při hledání zaměstnání, a jak tyto faktory přispívají k jejich sociální izolaci a dlouhodobé nezaměstnanosti

4.1 Metodologie výzkumu

Pro bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, který umožňuje hlubší pochopení individuálních zkušeností a pohledů respondentů. Tento přístup je vhodný pro témata, která vyžadují detailní a osobní pohledy na konkrétní procesy.

Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. (Hendl, 2016)

Metodou sběru dat byly polostrukturované rozhovory. Polostrukturovaná rozhovor jsem zvolila z důvodu, že zde existuje určitá míra flexibility a tazatel má tak možnost dozvědět se více informací o respondentovi, umožňuje zachytit rozmanité názory, ale zároveň poskytuje odpovědi, které jsou relevantní k výzkumné otázce.

Po dohodě s respondenty, kteří odmítali mluvit o tomto tématu ve veřejných prostorech, se rozhovory uskutečnili v mém bytě. Před zahájením rozhovorů jsem všechny respondenty seznámila s cílem výzkumu, s podmínkami účasti a s ochranou jejich osobních údajů. Každý respondent podepsal informovaný souhlas, ve kterém potvrdil, že byl informován o povaze výzkumu, jeho dobrovolné účasti a právu na anonymitu a důvěrnost.

Vzhledem k citlivosti tématu a ochotě respondentů bylo nahrávání rozhovoru možné pouze u jednoho respondenta. U zbylých čtyř respondentů byla nahrávka rozhovoru odmítnuta, což znamenalo, že jsem rozhovory ručně zapisovala během jejich průběhu. Vzhledem k tomu, jsem byla nucena zasahovat do rozhovoru, když se respondent příliš rozpovídal, protože zapisování by bylo velmi náročné na čas. Veškeré odpovědi jsem zapisovala do notebooku. Jeden rozhovor trval od 1,5h do 2h.

Vytvořila jsem celkem 13 otázek, které jsem respondentům pokládala v chronologickém pořadí.

Otázky byly navrženy tak, aby pokryly různé aspekty reintegrace, včetně osobních výzev, problémů s nalezením zaměstnání, vztahu k předchozímu trestnímu záznamu a názorů na systémovou podporu. Otázky byly otevřené, což umožnilo respondentům vyjádřit své pocity a názory do hloubky.

Koncepce sestavených otázek polostrukturovaného rozhovoru:

1. Můžete popsat svou zkušenost s pobytem ve vězení?
2. Jaké to pro vás bylo, když jste se po propuštění z vězení pokusil/a vrátit zpět do společnosti?
3. Byly vám během pobytu ve vězení nabídnuty nějaké možnosti vzdělávání?
4. Co bylo první, co jste udělal/a, když jste se vrátil/a zpět na svobodu a začal/a hledat práci? Jaké kroky jste podnikl/a, abyste našel/a zaměstnání?
5. Jaké konkrétní problémy jste měl/a při hledání práce po propuštění z vězení? Jak se projevovaly negativní zkušenosti nebo předsudky při kontaktu s potenciálními zaměstnavateli?
6. Co vám bránilo získat stabilní zaměstnání? Co konkrétně mělo největší vliv na vaše úspěchy či neúspěch při hledání práce?
7. Získal/a jste nějakou podporu od organizací nebo jiných lidí, kteří se specializují na reintegraci vězňů do pracovního procesu?
8. Jak myslíte, že vnímají potenciální zaměstnavatelé, když zjistí, že máte kriminální minulost?
9. Stalo se vám, že jste narazil/a na předsudky nebo byl/a odmítnut/a při hledání práce?

10. Co vás motivovalo k tomu, abyste se i po propuštění z vězení snažili najít práci?
Jaký význam pro vás má práce?
11. Jak se změnil váš pohled na práci od doby, co jste byl/a ve vězení?
12. Co byste poradil/a ostatním vězňům, kteří se připravují na návrat z vězení a následné hledání zaměstnání?
13. Jaké změny, které by pomohli zlepšit šance vězňů najít si po návratu z vězení práci a zamezit jejich diskriminaci při hledání zaměstnání, byste navrhoval/a?

4.2 Respondenti

Pro tento kvalitativní výzkum jsem vybrala 5 bývalých trestanců, kteří prošli procesem reintegrace na pracovní trh. Respondenti byli vybráni záměrně na základě jejich osobní zkušenosti s návratem do společnosti po výkonu trestu, což umožnilo získat autentické a cenné informace o výzvách a příležitostech spojených s tímto procesem. Respondenti byli ochotni otevřeně sdílet své zkušenosti a názory.

Výběr respondentů nebyl zcela záměrný, ale byl založen na tom, kdo byl ochoten se podělit o své zkušenosti. I když vzorek není náhodný, jde o skupinu lidí, kteří prožili proces reintegrace na pracovní trh a byli schopní nabídnout cenné informace o výzvách a překážkách, které s tím souvisejí. Tento přístup poskytl bohaté a rozmanité podklady pro analýzu procesu reintegrace a pomohl odhalit konkrétní problémy, kterým bývalí trestanci čelí při znovuzapojení na pracovní trh.

Označení respondenta	Věk	Rok VTOS (výkon trestu odnětí svobody)	Místo výkonu trestu	Počet výkonů trestů
R1	26	2020-2024	Pankrác	Prvně trestaný
R2	41	2012-2013, 2017-2018	Brno, Brno	2x trestaný
R3	33	2023-2024	Opava	Prvně trestaný
R4	36	2017-2020	Plzeň	Prvně trestaný

R5	39	2022 - 2024	Brno	Prvně trestaný

Tabulka 1 – Základní údaje o respondentech

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

4.3 Analýza dat

V této kapitole popíšu analytické kroky, které byly provedeny při analýze kvalitativních dat získaných z rozhovorů s pěti bývalými vězni, kteří odpovídali na 13 identických otázek. Vzhledem k tomu, že čtyři z respondentů odmítli nahrávání, byla jejich odpovědi přepsána ručně. Cílem analýzy bylo identifikovat klíčová témata a vzorce, které vyplynuly z jejich odpovědí, a tím poskytnout hlubší pohled na jejich zkušenosti a názory v souvislosti s probíranými otázkami.

4.3.1 Příprava dat pro analýzu

Po dokončení sběru dat byla celá odpovědní část přepsána do textové podoby. Pro jednoho respondenta, jehož rozhovor byl nahrán, byl přepis proveden z nahrávky. Pro ostatní čtyři respondenty, kteří nahrávání odmítli, byla každá odpověď ručně přepsána během samotného rozhovoru, což znamenalo delší časovou náročnost a detailní zaznamenání odpovědí. Při přepisu byla zachována autenticita odpovědí účastníků a byly dodrženy etické zásady anonymizace, aby byly ochráněny osobní údaje respondentů.

4.3.2 Kódování dat

Po přepisu všech rozhovorů, a to jak nahrávaných, tak i ručně zaznamenaných, začal proces kódování dat.

Každá odpověď účastníků byla pečlivě přečtena a následně byly jednotlivé části textu označeny kódy. Tyto kódy odrážely konkrétní témata, která respondent v odpovědi zmiňoval. Například, pokud účastník hovořil o svých obavách z návratu do vězení, kód byl označen jako „strach z recidivy“. Každá odpověď byla rozdělena na relevantní části, které odpovídaly těmto kódům.

4.3.3 Seskupování kódů do kategorií

Po aplikaci kódů na jednotlivé odpovědi bylo přistoupeno k jejich seskupování do širších kategorií. Tento krok umožnil lepší pochopení struktury dat a identifikaci hlavních

oblastí, na které se účastníci zaměřovali. Každá kategorie zahrnovala více kódů, které se vzájemně souvisely a reflektovaly určité téma nebo problém.

4.3.4 Interpretace a závěry z analýzy

Porovnáním dat s literaturou na téma reintegrace bývalých vězňů bylo zjištěno, že některé problémy, které byly zmiňovány účastníky tohoto výzkumu, jsou v souladu s předchozími studiemi, zejména v oblasti výzev při hledání zaměstnání a obnovování vztahů. Nicméně některé aspekty, jako například konkrétní způsoby, jakými bývalí vězni vnímají podporu ze strany veřejnosti a institucí, ukázaly nové pohledy, které mohou přispět k dalšímu zlepšení podpory pro bývalé vězně.

5 VÝZKUMNÁ REFLEXE

5.1 Interpretace získaných dat

Otázka č.1 - Můžete popsat svou zkušenost s pobytem ve vězení?

Z odpovědí respondentů je patrné, že pobyt ve vězení pro většinu z nich představoval náročné a intenzivní období, které v nich zanechalo různé dojmy – ať už šlo o reflexi vlastních činů, nebo o pouhé přežívání. Všichni respondenti se shodují na tom, že vězení nebylo lehké, ale jejich přístup k prožité zkušenosti se liší podle osobních okolností, míry sebereflexe a vztahu k vlastní minulosti.

Respondent R1 popisuje vězení jako místo, kde se z počátku snažil hlavně „přežít“, ale postupně si začal uvědomovat váhu svých činů. Mluví o tom, že narazil na lidi, kteří byli „v hajzlu“, ale i na ty, kteří se *snažili něco změnit* – sám pak reflektuje vlastní potřebu se s tím vším nějak vyrovnat. Podobně i R4 hovoří o ztrátě svobody a příchodu viny, kterou si v průběhu výkonu trestu začal uvědomovat. V jeho případě je patrná silná emoční rovina spojená s vědomím, že ublížil někomu blízkému.

Respondent R2 má oproti ostatním specifickou zkušenost tím, že byl ve vězení dvakrát – poprvé za domácí násilí, podruhé kvůli alimentům. Sám přiznává vinu při prvním trestu a označuje se za „*blbce*“ a „*opilce*“. Jeho výpověď ukazuje na větší míru introspekce – přesto však i na pocity marnosti, které ho po návratu na svobodu provázely. Mluví o tom, jak těžké je „vymanit se z kola problémů“, což naznačuje, že i přes reflexi zůstává v určitém začarovaném kruhu.

R3, jako jediná žena mezi respondenty, přiznává, že ji vězení nijak zásadně nepoznamenalo. Sama říká, že život před výkonem trestu i po něm zůstal v podstatě stejný – kriminální prostředí jí nebylo cizí ani dřív, a tak pobyt za mřížemi vnímala spíše jako jeho pokračování. Její výpověď působí rezignovaně, s náznakem vnitřní otupělosti vůči trestu jako nástroji nápravy.

Naprostý odstup a vnitřní chaos pak vystihuje odpověď R5, který se vyjadřuje zmateně, vyhyčivě a s jistou odevzdaností. Na vězení vzpomíná jako na bezcílné přežívání v mlze, bez smyslu a struktury. I když připouští, že mu to „možná pomohlo“, vzápětí své tvrzení relativizuje. V jeho výpovědi dominuje pasivita a neschopnost uchopit zkušenost jako něco, z čeho by mohl vyvodit konkrétní důsledky.

Celkově tedy lze říci, že zatímco někteří respondenti (zejména R1, R2 a R4) se s vězením snažili vypořádat skrze sebereflexi, jiní (R3 a R5) jej vnímají spíše jako

bezvýhodné nebo neutrální období, které je v jejich životě příliš nezměnilo. Společným jmenovatelem však zůstává, že vězení samo o sobě není automatickým nástrojem změny – osobní proměna vyžaduje víc než jen čas strávený za mřížemi.

Kategorie	Kódy
Prožívání vězení	Přežívání, denní rutina, nuda
Sebereflexe	Reflexe vlastních činů, pocit viny
Emoční zkušenosti	Ztráta svobody, vina, pocit bezmoci, marnost
Změna osobnosti	Osobní proměna, nezměněnost, rezignace
Kriminální prostředí	Předchozí kriminální zkušenost
Psychologické důsledky	Zmatenost, pasivita

Tabulka 2 – Otázka č.1 – Kategorie a kódy

(Zdroj: *Vlastní výzkum; 2025*)

Odpovědi respondentů ukazují různé způsoby, jakými lidé prožívají pobyt ve vězení. Někteří ho vnímají jako období přežívání a nudy, kdy se soustředí na každodenní rutinu, zatímco jiní využívají čas k hlubší sebereflexi, uvědomění si viny a přemýšlení o následcích svých činů. Pro některé vězení představuje příležitost k osobní změně, pro jiné je to jen pokračování jejich předchozího života. Celkově se ukazuje, že vězení není automatickým nástrojem pro změnu, ale závisí na ochotě a schopnosti jednotlivce se s touto zkušeností vyrovnat.

Otázka č.2 – Jaké to pro vás bylo, když jste se po propuštění z vězení pokusil/a vrátit zpět do společnosti?

Všichni respondenti se po návratu z vězení shodují v tom, že proces začlenění zpět do společnosti pro ně nebyl jednoduchý. Jejich výpovědi odhalují silný pocit odcizení a ztráty – svět venku se za dobu jejich nepřítomnosti změnil, ale zároveň vnímali, že se změnil i jejich vlastní status v očích ostatních. Většina z nich zažila předsudky, sociální izolaci a obtíže při hledání práce, což značně ovlivnilo jejich motivaci a duševní pohodu.

Například R1 popisuje návrat na svobodu jako „*najít se na úplně jiný planetě*“ – svět mezitím pokračoval, ale pro něj se vše obrátilo naruby. Upozorňuje na to, že ho nikdo nečekal, a že ho lidé ihned začali posuzovat podle minulosti. Podobný pocit má i R2, který si připadá jako „zločinec v očích všech“ – navíc zdůrazňuje, že druhý trest ještě více zkomplikoval jeho šanci znovu se postavit na nohy, a že ho navíc opustila partnerka. Společným motivem je tedy silná stigmatizace – fakt, že trestní minulost je něco, co člověk ze sebe jen tak nesetře.

R3 přináší ženskou perspektivu, ale její zkušenost není o moc odlišná. I ona se cítila ostrčená, navzdory snaze najít si zaměstnání. Výraz „*pořád cítím, že jsem na okraji*“ vystihuje její vnitřní pocit nepatřičnosti a nemožnosti se vymanit z prostředí, v němž vyrůstala a žila. U R4 se zase objevuje silné vnitřní napětí mezi očekáváním a realitou – zatímco si před propuštěním představoval nový začátek, ve skutečnosti na něj „nic nečekalo“ a musel znovu od nuly.

Odlišně působí výpověď R5, který je ve svém popisu nejméně strukturovaný a ukazuje spíš na určitou rezignaci. Popisuje cyklus hádek a usmírování s matkou, návrat k alkoholu a celkový pocit, že se vlastně nic nezměnilo – jen se vyměnilo prostředí vězení za domov. Tento respondent nejvíce ze všech poukazuje na neschopnost vymanit se ze zaběhlých vzorců chování.

Shodně tedy všichni respondenti mluví o těžkostech spojených s návratem – ať už jde o pracovní uplatnění, přijetí okolím, nebo psychickou zátěž. Rozdíly lze spatřit hlavně v míře naděje a motivace – zatímco R1 nebo R4 se přes obtíže snaží „něco dělat“ a posunout se dál, R3 a zejména R5 působí výrazněji bezmocně a zacykleně ve svém starém životním stylu. Výpovědi tak ukazují, že resocializace po výkonu trestu je procesem velmi individuálním, ovlivněným nejen vnějšími podmínkami, ale i vnitřními zdroji člověka.

Kategorie	Kódy
Proces návratu do společnosti	Odcizení, změněný svět, stigmatizace, předsudky
Vnímání okolím	Sociální izolace, vliv na vztahy
Sociální problémy	Problémy s uplatněním, nedostatek podpory
Ekonomické problémy	Nezaměstnanost, těžkosti při hledání práce
Psychická rovina	Bezmoc, rezignace, pocit selhání, ztráta

	motivace
--	----------

Tabulka 3 – Otázka č.2 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Respondenti se po návratu z vězení potýkali s obtížnou resocializací, kterou doprovázel silný pocit odcizení a stigmatizace. Společnost je vnímala skrze jejich trestní minulost, což vedlo k předsudkům, izolaci i obtížím v mezilidských vztazích. Velkým problémem byla nezaměstnanost a nemožnost začlenění do pracovního trhu. Z psychického hlediska se objevují pocity bezmoci, rezignace a ztráta motivace – někteří respondenti se sice snažili najít nový směr, jiní se však ocitli zpět v původních vzorcích chování. Výpovědi ukazují, že návrat do společnosti není automatický a vyžaduje komplexní podporu.

Otázka č.3 - Byly vám během pobytu ve vězení nabídnuty nějaké možnosti vzdělávání?

V odpovědích všech respondentů je patrná jistá skepse vůči vzdělávacím možnostem ve vězení. Ačkoli všichni přiznávají, že nějaké kurzy byly k dispozici, jejich ochota a motivace se jich aktivně účastnit byla velmi nízká. Výpovědi ukazují, že v daném momentu pro ně vzdělávání nemělo prioritu – převládal pocit marnosti, nezájmu nebo naprosté ztráty smysluplnosti vzdělávacích aktivit v prostředí vězení.

Například R1 připouští, že se sice nějakého kurzu účastnil, ale sám pochyboval, jestli to má cenu – jak říká, „*po tom všem stejně nikdo nebude chtít poslouchat nějaký papíry.*“ Tento postoj sdílí i R2, který měl „hlavu plnou jiných věcí“ a vzdělání neřešil – jeho odpověď ukazuje na duševní zahlcení a existenční nejistotu, nikoli na neochotu se učit. U R3 je podobná nálada – i ona spíš bojovala s tím, jak přežít, než aby se zaměřila na nějakou seberozvojovou aktivitu. Vězení podle ní není prostředí, které by člověka motivovalo ke změně – to je důležitý poznatek.

Respondent R4 působí o něco aktivněji – kurzy absolvoval, ale spíše z nudy než z přesvědčení. Sám reflektuje, že „*Možná jsem potřeboval víc než tohle.*“, čímž nepřímou kritizuje i kvalitu či hloubku nabízených programů. Upozorňuje tím na důležitý aspekt: nabídka kurzů ještě neznamená, že je to automaticky smysluplné nebo účinné.

Nejvíce rezignovaný postoj má R5, jehož výpověď odráží nezájem i vnitřní odpojení od jakékoli změny. Výraz „*mě zajímalo jenom, jak se dostat ven na pivo*“ shrnuje

absenci jakékoli vize budoucnosti – a zároveň ilustruje, jak silně může prostředí vězení podporovat fatalismus a krátkodobé myšlení.

Společným jmenovatelem všech odpovědí je tedy formální existence kurzů, ale zároveň chybějící motivace, důvěra a podpůrné podmínky pro jejich skutečné využití. Respondenti se shodují, že vězení pro ně nebylo prostředím, které by podporovalo jejich vnitřní proměnu nebo směřování ke vzdělání. V odpovědích chybí jakékoli nadšení nebo pocit, že by tyto kurzy měly skutečný dopad. Z rozdílů vyplývá pouze různá míra pasivity – od lhostejnosti a skepse až po úplnou rezignaci.

Kategorie	Kódy
Nabídka vzdělávání ve vězení	Dostupnost kurzů, formální existence vzdělávání
Vztah respondentů ke vzdělávání	Nízká motivace, skepticismus, lhostejnost, duševní zahlcení
Bariéry účasti	Ztráta smyslu, nedostatek podpory, nevhodné prostředí
Vnitřní rozpoložení	Rezignace, marnost, krátkodobé myšlení, nezájem o budoucnost
Kritika systému	Nefunkčnost kurzů, nedostatečná hloubka programů

Tabulka 4 – Otázka č.3 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Ačkoli byli respondenti během výkonu trestu vystaveni určité nabídce vzdělávacích programů, jejich odpovědi ukazují spíše na nezájem, skepsi a vnitřní rezignaci. Přítomnost kurzů nevnímali jako příležitost, ale spíše jako prázdnou formalitu, která jim nedávala smysl. V prostředí vězení, které sami označují za demotivující, pro ně vzdělávání nepředstavovalo reálný krok ke změně. Překážkami byly duševní zátěž, pocit bezvýchodnosti, a také chybějící podpora nebo smysluplnost nabízených programů. Výpovědi tak poukazují na hlubší problém než jen samotnou nabídku kurzů – chyběla vnitřní připravenost i podmínky k tomu, aby vzdělávání mělo skutečný dopad.

Otázka č.4 - Co bylo první, co jste udělal/a, když jste se vrátil/a zpět na svobodu a začal/a hledat práci? Jaké kroky jste podnikl/a, abyste našel/a zaměstnání?

Po návratu z vězení se většina respondentů snažila udělat alespoň nějaký krok směrem k opětovnému zařazení do společnosti, zejména formou hledání zaměstnání. Přesto odpovědi ukazují na velmi odlišné přístupy, motivace i míru odhodlání – a zároveň se v nich silně odrážejí překážky, které bývalí vězni po propuštění běžně zažívají.

Respondenti R1, R2 a R3 mluví o tom, že se ihned po propuštění pustili do aktivního hledání práce. R1 začal obcházet firmy a posílat životopisy, přestože si byl vědom, že jeho minulost mu bude komplikovat šance. R2 měl podobný postoj – chtěl najít práci, ale věděl, že bude muset začít „od spodu“ a doufat, že se někde udrží. Také R3 popsala snahu zůstat aktivní – zaregistrovala se na úřadu práce, zkoušela různé možnosti, ale setkávala se s odmítnutím. Tato trojice sdílí podobný příběh: touha něco změnit naráží na tvrdou realitu stigmatizace a odmítnutí.

O něco komplikovanější byla situace R4, který popisuje, že jeho první kroky po propuštění nesměřovaly k zaměstnání, ale k zajištění základního zázemí. Bez střechy nad hlavou a s rodinou, která ho odmítla, musel nejdřív „najít nějaký místo, kde bych mohl bydlet“. Teprve poté začal hledat práci, ovšem i on zažíval nejistotu a obavy, že minulost ho opět zablokuje. Jeho příběh připomíná, že pro řadu lidí po výkonu trestu není primární problém zaměstnání, ale vůbec přežití.

Na opačné straně spektra stojí R5, který jako jediný otevřeně přiznává, že se do hledání práce vůbec nepustil. Po propuštění rychle sklouzl zpět do starých vzorců chování – alkohol, hádky doma, pasivita. Přesto je v jeho odpovědi slyšet jistý vnitřní konflikt: měl „nějaké představy“, ale v realitě se nedokázal k ničemu odhodlat. Ukazuje tak, jak snadné je podlehnout apatii, když chybí podpora, motivace nebo alespoň stabilní prostředí.

Shodují se tedy především v tom, že návrat do běžného života nebyl jednoduchý a že hledání práce bylo vnímáno jako nutnost – ale zároveň jako těžce dosažitelný cíl. Všichni, kromě R5, se snažili najít si zaměstnání, ale narazili na překážky spojené se svou kriminální minulostí. Hlavní rozdíly pak spočívají v míře vnitřní motivace a v životní stabilitě, kterou po propuštění měli – nebo neměli. Výpovědi tak společně ukazují, že bez opory, důvěry a šance od okolí zůstává návrat do společnosti pro bývalé vězně velmi komplikovaným procesem.

Kategorie	Kódy
První kroky po propuštění	Aktivní hledání práce, registrace na ÚP,

	obcházení firem
Překážky při hledání práce	Stigmatizace, odmítání zaměstnavateli, nedostatek důvěry, strach
Motivace a vnitřní nastavení	Touha změnit život, vnitřní konflikt, pasiva, apatie
Životní stabilita a zázemí	Bezdomovectví, nepodpora rodiny, nutnost řešit základní potřeby
Postpenitenciární realita	Návrat do starých vzorců, sociální izolace, nedostatek podpory

Tabulka 5 – Otázka č.4 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Odpovědi respondentů na tuto otázku ukazují, že většina z nich se po propuštění snažila nějakým způsobem začít znovu – často právě hledáním zaměstnání. Výpovědi ale zároveň odhalují, jak složitý tento krok může být v realitě – bývalí vězni naráželi na předsudky, odmítnutí a vlastní nejistotu. Zatímco někteří šli aktivně za prací hned od začátku, jiní museli nejdříve řešit základní přežití nebo bojovali s vnitřní pasivitou. Ukazuje se, že úspěšné začlenění závisí nejen na vůli, ale také na podmínkách a podpoře, které člověk po návratu z vězení má – nebo postrádá.

Otázka č.5 - Jaké konkrétní problémy jste měl/a při hledání práce po propuštění z vězení? Jak se projevovaly negativní zkušenosti nebo předsudky při kontaktu s potenciálními zaměstnavateli?

Ze všech výpovědí respondentů je zřejmé, že hledání práce po propuštění z vězení bylo jednou z největších výzev, se kterou se museli vyrovnávat. Společným jmenovatelem byla zkušenost s předsudky a nedůvěrou ze strany zaměstnavatelů, ale i širšího okolí. Všichni respondenti, s výjimkou R5, se nějakým způsobem snažili začlenit na pracovní trh, avšak naráželi na systematické odmítání, stigmatizaci a zpochybňování jejich schopnosti změny.

R1 to popisuje velmi přímo – jakmile zaměstnavatel zjistil, že má kriminální minulost, kontakt okamžitě končil. Zaznamenával jednoznačné předsudky a diskriminaci, které ho vyčleňovaly už při prvním kontaktu. Podobně R2 hovoří o „nálepce násilníka“, která ho provázela po prvním odsouzení, a později o ještě větších komplikacích spojených

s druhým trestem. Oba respondenti velmi jasně popisují, že systém jim dává jen minimální šanci na skutečný nový začátek.

R3 přináší pohled ženy, která narážela nejen na předsudky, ale i na praktické překážky – například chybějící doporučení nebo pracovní historii. Přestože se zaměstnala, má pocit, že dělá práci, která ji nijak nerozvíjí a je vlastně jen dočasným útočištěm. Její výpověď odhaluje, že stigmatizace má vliv nejen na přijetí do zaměstnání, ale i na kvalitu a typ práce, ke které se bývalí vězni dostanou.

R4 měl pocit, že okolí ho vnímá jako trvale nebezpečného, bez ohledu na to, co se snažil změnit. Přestože se aktivně snažil najít práci, narážel na neviditelnou zeď nedůvěry, která mu připadala jako „*boj s větrnými mlýny*“. Z jeho slov je cítit frustrace i určitá rezignace na možnost přesvědčit někoho, že je jiný než dřív.

Oproti tomu R5 popisuje situaci z jiné perspektivy. Nepopírá, že měl problém najít práci, ale zároveň si sám uvědomuje, že jeho přístup nebyl aktivní. Chyběla mu motivace a vůle situaci skutečně řešit. Cítil se zklamáný a pasivní, uzavřený ve vlastním cyklu rezignace, alkoholu a vnitřního chaosu. Jeho výpověď připomíná, že u některých lidí je problém nejen v postoji společnosti, ale i ve vlastním vnitřním nastavení a schopnosti odrazit se ode dna.

Celkově tedy odpovědi ukazují, že nejzásadnější bariérou v hledání zaměstnání po výkonu trestu je stigmatizace a nedostatek důvěry. Lidé po návratu na svobodu často čelí neochotě zaměstnavatelů dát jim šanci, a to i v případech, kdy mají snahu a jsou ochotni začít znovu. Dále se zde projevuje nedostatek podpory, chybějící zázemí a psychická nejistota, které mohou vést k opětovnému propadu do beznaděje. Různorodost v míře osobního úsilí a psychického nastavení jednotlivých respondentů však naznačuje, že efektivní reintegrace do společnosti je možná – ale pouze za předpokladu, že bývalý vězeň dostane skutečnou šanci a zároveň dokáže sám aktivně spolupracovat na vlastní změně.

Kategorie	Kódy
Předsudky a diskriminace	Okamžité odmítnutí, nálepka násilníka, neviditelná zeď, stigmatizace
Nedůvěra zaměstnavatelů	Zpochybňování schopnosti změny, automatická nedůvěra, minimální šance
Strukturální překážky	Chybějící pracovní historie, absence doporučení, nízká kvalifikace
Kvalita pracovních příležitostí	Práce bez perspektivy, nízké ohodnocení,

	provizorium
Psychologické důsledky	Frustrace, rezignace, vnitřní chaos, zklamání
Osobní motivace a pasivita	neochota se zapojit, nedostatek vůle, alkohol, cyklus rezignace
Podmínky reintegrace	Nedostatek podpory, chybějící zázemí, absence šance od společnosti

Tabulka 6 – Otázka č.5 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Z výpovědí respondentů jasně vyplývá, že největší překážkou při hledání zaměstnání po výkonu trestu jsou hluboce zakořeněné předsudky a nedůvěra ze strany zaměstnavatelů. Bývalí vězni se často setkávají s automatickým odmítnutím hned při zmínce o trestní minulosti, bez ohledu na svou snahu nebo motivaci ke změně. Kromě toho hrají roli i strukturální překážky jako chybějící praxe, doporučení nebo nedostatečné vzdělání. V některých případech se pak přidává vnitřní pasivita a ztráta motivace, která bývá důsledkem dlouhodobého selhávání a odmítání.

Otázka č.6 - Co vám bránilo získat stabilní zaměstnání? Co konkrétně mělo největší vliv na vaše úspěchy či neúspěch při hledání práce?

Z odpovědí respondentů je patrné, že hlavní překážky při hledání stabilní práce po propuštění z vězení byly především stigmatizace a negativní vnímání jejich minulosti, což se projevovalo v každém kroku jejich hledání zaměstnání. Tento problém je silně přítomen u všech respondentů, i když každý z nich reaguje na tuto výzvu jinak.

R1, R2, R3 a R4 se všichni shodují na tom, že jejich minulost, konkrétně záznam v trestním rejstříku, byla zásadní bariérou. Všichni vnímají, že jakmile potenciální zaměstnavatelé zjistili, že mají kriminální minulost, okamžitě byli odmítnuti, což jim ztěžovalo hledání stabilní a dobře placené práce. R1 poukazuje na to, že nikdy neměl oficiální pracovní zkušenosti, což také ztěžovalo jeho možnost prokázat svou kvalifikaci nebo kompetence, protože jeho pracovní historie byla „na černo“. To je důležitý prvek, který ukazuje, jak neformální zaměstnání nebo práce bez záznamu mohou být pro reintegraci do společnosti problematické.

R2 i R4 se zaměřují na negativní nálepkou „násilníka“, kterou si nesli po svých předchozích trestech, což vedlo k jejich opakovanému odmítání. R4 vyjadřuje frustraci nad

tím, jak je stále vnímán jako člověk s kriminálním záznamem, což ho vyřazuje z mnoha pracovních příležitostí, i když se od svého propuštění snažil změnit. Tento stereotyp, který se objevuje napříč jejich odpověďmi, zdůrazňuje, jak moc stigma může ovlivnit člověka, který se snaží přestavět svůj život.

R3 se více zaměřuje na to, jak ji minulost stále „brzdí“, i když se snaží posunout dál. U ní je to kombinace chybějících referencí a předsudků, které jsou pro ni neustálým problémem při hledání práce. I když má snahu změnit svůj život, nálepka „ta, co seděla“ jí brání v možnostech, které by jinak měla.

R5 je v tomto směru trochu odlišný. Z jeho odpovědi vyplývá, že jeho hlavní problémy při hledání práce nesouvisí s jeho minulostí, ale spíše s jeho osobní apatií a nezájmem o změnu. Zmiňuje, že i když měl příležitosti, nikdy se necítil dostatečně motivován nebo rozhodnut hledat práci, přičemž nezájem o hledání zaměstnání se projevoval ve formě pasivity a nezájmu. R5 tímto způsobem ukazuje, že jeho problémy nejsou pouze vnější – nezájem o práci je v tomto případě výsledkem vnitřní nespokojenosti a pocitu, že „to stejně nemá smysl“. To je důležitý faktor, který ukazuje, jak psychické nastavení jednotlivce může ovlivnit jeho úspěch nebo neúspěch při hledání práce.

Celkově lze tedy říci, že většina respondentů se shoduje v tom, že jejich minulost a stigmatizace spojená s kriminálním záznamem byla hlavní překážkou pro nalezení stabilní práce. Všichni pocítují negativní vliv předsudků ze strany společnosti a potenciálních zaměstnavatelů. Na rozdíl od toho R5 prožívá především vnitřní konflikt a apatii, která jeho hledání práce spíše brzdí, než by to byla jen vnější diskriminace.

Kategorie	Kódy
Stigmatizace a předsudky	Nálepka násilníka, záznam v trestním rejstříku, stále stejný pohled společnosti
Nedůvěra ze strany zaměstnavatelů	Automatické odmítnutí, neschopnost získat důvěru, neochota dát šanci
Absence pracovních referencí	Neformální práce („na černo“), chybějící pracovní historie, žádná oficiální zkušenost
Nízká kvalifikace	Nedostatek dovedností, žádná potvrzená praxe
Vnitřní překážky a apatie	Pasivita, ztráta motivace, vnitřní nespokojenost, „Stejně to nemá cenu“
Snaha o změnu vs. neustálé odmítání	Frustrace, opakované zklamání,

	neschopnost posunout se kvůli minulosti
Dlouhodobý vliv trestní minulosti	Přetrvávající stigma, nezáleží na snaze, kriminální minulost jako hlavní překážka

Tabulka 7 – Otázka č.6 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Z výpovědí respondentů vyplývá, že klíčovou překážkou při získávání stabilního zaměstnání byla pro většinu z nich kriminální minulost, která vedla ke stigmatizaci a nedůvěře ze strany zaměstnavatelů. Přestože někteří z respondentů projevovali snahu se změnit a aktivně hledali práci, byli systematicky odmítáni – ať už kvůli trestnímu rejstříku, chybějícím pracovním referencím, nebo stereotypům spojeným s jejich trestnou činností.

Zároveň ale platí, že vnitřní nastavení hraje zásadní roli – jak ukazuje případ R5, který se do hledání práce téměř vůbec nezapojoval, protože postrádal motivaci a vnímal celý proces jako marný. Tento rozdíl mezi vnějšími a vnitřními překážkami dobře ilustruje, že pro úspěšnou reintegraci je důležitá jak změna přístupu společnosti, tak i schopnost jednotlivce překonat vlastní pasivitu a frustraci.

Otázka č.7 - Získal/a jste nějakou podporu od organizací nebo jiných lidí, kteří se specializují na reintegraci vězňů do pracovního procesu?

Z odpovědí respondentů vyplývá, že podpora ze strany organizací specializujících se na reintegraci vězňů byla různorodá a spíše nepostačující pro většinu z nich. I když několik respondentů uvedlo, že nějakou formu pomoci obdrželo, většina z nich tuto pomoc hodnotí jako nedostatečnou nebo neefektivní.

R1 a R2 se shodují v tom, že organizace, které by měly pomáhat bývalým vězňům, v podstatě jen poskytly kurzy nebo administrativní podporu, ale nedokázaly nabídnout skutečnou pomoc při reintegraci do pracovního procesu. R1 vnímá pomoc organizací jako neúplnou a povrchní, přičemž zdůrazňuje, že nakonec je to vždy na samotném jednotlivci, jak se popere s vlastními problémy. R2, podobně jako R1, považuje pomoc organizací za papírování, které nevedlo k reálnému zlepšení jeho situace, a zmiňuje, že po zjištění jeho minulosti mu žádný zaměstnavatel nechtěl dát šanci.

R3 vyjadřuje rozporuplné pocity ohledně pomoci organizací. Na jedné straně jí organizace pomohly najít práci, ale její pracovní zkušenost je hodnocena jako neuspokojivá a neodměňující. R3 se cítí, že byla „zašita“ do nějaké práce, která jí neposkytla příležitost k profesnímu růstu, a práce byla spíše povinností než šancí na nový

začátek. Tato odpověď ukazuje, že i když organizace bývalým vězňům poskytly nějakou formu pracovního místa, výsledkem byl často nedostatek skutečné podpory a smysluplného profesního rozvoje.

R4 je o něco skeptičtější, pokud jde o pomoc organizací. Zmiňuje, že žádnou skutečnou podporu při hledání práce neobdržel, pokud nepočítá pomoc od pracovního úřadu. Tento respondent měl omezený kontakt s reintegračními organizacemi, což naznačuje, že nedostatek kontaktů a podpory mohl ovlivnit jeho šance na úspěšnou reintegraci.

R5 se zdá být nejvíce skeptický vůči podporám nabízeným organizacemi, které hodnotí jako neužitečné nebo povrchní. Tento respondent zdůrazňuje, že jeho matka byla hlavní osobou, která se o něj postarala, zatímco podporu od organizací vnímá jako neefektivní a jako sliby bez konkrétního výsledku. Tento postoj ukazuje na apatii a nezájem o skutečnou změnu, který může být také důsledkem dlouhodobého pocitu beznaděje.

Z odpovědí tedy vyplývá, že většina respondentů považuje podporu od organizací za nedostatečnou. I když některé z nich nabídly formální pomoc, jako kurzy nebo administrativní asistenci, většina respondentů se cítí, že jim chybí konkrétní a dlouhodobá podpora, která by skutečně přispěla k jejich reintegraci do pracovního procesu. Pomoc byla často vnímána jako neosobní a povrchní, což vedlo k frustraci a pocitu, že musí bojovat samostatně, i když existovaly nějaké možnosti podpory.

Kategorie	Kódy
Formální podpora organizací	Kurzy, Administrativní pomoc, Pomoc s hledáním práce
Vnímání nedostatečné podpory	Povrchní přístup, pomoc bez výsledku, nedostatek konkrétní podpory
Absence dlouhodobé a smysluplné podpory	Neosobní přístup, chybějící profesní růst, nefunkční systém
Podpora mimo oficiální struktury	Pomoc od rodiny (matka – R5), Úřad práce místo specializovaných organizací
Skepticismus vůči organizacím	Slíbeno vs. doručeno, nevíra v efektivitu systému, vlastní odpovědnost
Vliv nedostatečné podpory na reintegraci	Nutnost bojovat sám, frustrace z absence

	pomoci, omezené šance bez kontaktů
--	------------------------------------

Tabulka 8 – Otázka č.7 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Napříč odpověďmi je patrné, že lidé po propuštění často čelí nejen nedůvěře zaměstnavatelů, ale i absenci praktické a smysluplné podpory od institucí, které by jim měly pomoci. Většina tak vnímá, že se musí spoléhat hlavně na sebe, nebo na pomoc nejbližších – a to přesto, že by právě v této fázi potřebovali největší oporu.

Otázka č.8 - Jak myslíte, že Vás vnímají potenciální zaměstnavatelé, když zjistí, že máte kriminální minulost?

V odpovědích na tuto otázku se většina respondentů shoduje na negativním vnímání ze strany potenciálních zaměstnavatelů, kteří při zjištění kriminální minulosti ihned sklouznou k předsudkům a vidí jednotlivce jako problematického či nebezpečného. Tato stigma je pro bývalé vězně zcela zásadní překážkou při hledání zaměstnání.

R1, R2, a R5 jsou si jisti, že zaměstnavatelé je považují za problémové. R1 tvrdí, že potenciální zaměstnavatelé neberou v úvahu změny, které mohly nastat. Dívají se pouze na minulost a okamžitě je zařadí mezi "problémové" osoby. Podobně R2 popisuje, jak po zjištění trestní minulosti se z něj stává "problémový člověk", a nezáleží na tom, jak se snaží nebo jaké má zkušenosti. Tento přístup považuje za velmi frustrující, protože navzdory snaze je stále odmítán. R5 sdílí podobný názor a zdůrazňuje, že potenciální zaměstnavatelé ho okamžitě vnímají jako problém, protože papíry (trestní záznam) jsou první, co vidí. Dává najevo, že i on sám by se jen těžko přijal, což podtrhuje hloubku stigmatizace.

R3 a R4 se zaměřují na to, jak kriminální minulost ovlivňuje veřejný obraz jednotlivce, i když v některých případech mají schopnosti a kvalifikace. R3 cítí, že i když má určité schopnosti a sebevědomí, její trestní minulost je pro zaměstnavatele nepřekonatelnou překážkou. Ve své odpovědi zmiňuje, že ani drobné přestupky, jako například "čorky" (krádeže), z ní činí nepřijatelnou kandidátku, což ukazuje, jak silná je nálepka kriminální minulosti. R4 se podobně vyjadřuje o tom, jak ho vnímají jako nebezpečného člověka, i když se změnil. Zmiňuje, že i když by chtěl ukázat svou změnu, zaměstnavatelé se bojí, že by mohl způsobit problémy, což ukazuje na silný strach z recidivy a nedůvěru.

Celkově lze říci, že všichni respondenti vnímají, že jejich kriminální minulost výrazně ovlivňuje to, jak jsou vnímáni potenciálními zaměstnavateli. Zaměstnavatelé se

soustředí na trestní záznam a často ignorují jejich schopnosti, snahu o změnu nebo osobní růst. Tento předsudek a stigma vedou k tomu, že bývalí vězni jsou okamžitě odmítáni, což činí hledání stabilního zaměstnání obzvláště náročným.

Kategorie	Kódy
Vnímání stigmatizace	Předsudky, trestní záznam jako stigma, okamžité odmítnutí, nálepka „problémového“ člověka
Nedůvěra ze strany zaměstnavatelů	Strach z recidivy, obava z problémů, neochota riskovat
Nezohlednění snahy o změnu	Ignorování osobního růstu, neviditelnost pozitivní změny
Vliv kriminální minulosti na veřejný obraz	Neakceptovatelnost i drobného přestupku, vnímání jako nebezpečný
Vnitřní ztotožnění se stigmatem	Sebestigmatizace, pochopení odmítnutí, rezignace

Tabulka 9 – Otázka č. 8 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Odpovědi všech respondentů velmi jasně ukazují, že kriminální minulost zásadně ovlivňuje to, jak jsou vnímáni potenciálními zaměstnavateli. Důsledkem tohoto přístupu je frustrace, zklamání a často i postupná rezignace na snahu najít lepší pracovní uplatnění. Společným jmenovatelem je tak přesvědčení, že trestní minulost funguje jako „červený vykřičník“ – bez ohledu na reálné schopnosti, změnu postojů nebo ochotu začít znovu. Tato zkušenost s předsudky ukazuje na hluboký strukturální problém při reintegraci lidí po výkonu trestu.

Otázka č.9 – Stalo se vám, že jste narazil/a na předsudky nebo byl/a odmítnut/a při hledání práce?

Při analýze odpovědí na tuto otázku, lze identifikovat několik významných shod mezi respondenty. Všichni účastníci se shodují v tom, že jejich trestní minulost byla zásadním faktorem při odmítnutí pracovních příležitostí. Každý z nich popisuje, jak se po zmínce o jejich minulosti zaměstnavatelé okamžitě stáhli nebo je odmítli bez dalších úvah o jejich schopnostech, zkušenostech nebo potenciálu. Tento okamžitý negativní přístup k lidem s kriminální minulostí ukazuje, jak silně je tato minulost vnímána jako překážka,

kteřá uzavírá možnost zaměstnání. V reakci na to se respondenti často setkávali s předem vytvořeným obrazem „problémového“ nebo „nebezpečného“ jedince, což vedlo k tomu, že byli považováni za osoby, které by mohly v budoucnu způsobit potíže nebo riziko. Tento vzorec negativní reakce na kriminální minulost se opakuje ve všech odpovědích a ukazuje, jak silně je tato minulost vnímána jako stigma, které nelze snadno překonat.

I přestože se respondenti shodují na základních aspektech, existují i některé odlišnosti ve způsobu, jakým tuto situaci vnímají a popisují. Někteří z nich, například R1 a R5, upozorňují i na další faktory, které mohou přispět k jejich odmítnutí, jako je například jejich etnický původ nebo další osobní okolnosti. R1 například zmiňuje, že kromě své kriminální minulosti je vnímán i jako „tmavý“, což podle něj vede k tomu, že je odmítán nejen kvůli trestnímu záznamu, ale i kvůli etnickému původu. Tento aspekt ukazuje, jak může být zkušenost s předsudky při hledání práce vícevrstvá, kde je kombinace kriminální minulosti a etnického původu dalším faktorem, který může ztížit integraci na pracovním trhu. Na druhé straně R2 a R3 se soustředí více na samotnou kriminální minulost a její přímý vliv na jejich šance získat práci. Pro R2 byla klíčovým faktorem odmítnutí především jeho násilná minulost a problém s alimenty, což považuje za zásadní překážky, které způsobují jeho odmítnutí.

Dalším zajímavým rozdílem mezi odpověďmi je postoj k samotnému procesu hledání práce. Zatímco někteří respondenti, jako například R4 a R5, popisují přístup zaměstnavatelů jako úplně uzavřený, s tím, že jakmile je zmíněn trestní záznam, všechny šance končí, jiní jako R1 a R3 naznačují, že sice byli odmítnuti, ale jejich zkušenost byla vnímána jako součást širšího procesu. R1 zdůrazňuje, že i kdyby neměl trestní záznam, stejně by to pro něj bylo obtížné, protože ve společnosti existují další předsudky, jako je například etnický původ, který může ještě ztížit proces hledání práce. To ukazuje, že předsudky při hledání práce mohou být mnohem komplexnější a mohou zahrnovat více než jen trestní minulost.

Závěrem lze říci, že i když se všichni respondenti shodují na tom, že kriminální minulost byla hlavním důvodem pro odmítnutí při hledání zaměstnání, jejich zkušenosti ukazují i na různé aspekty této problematiky. Někteří respondenti vnímají předsudky jako jednorázové odmítnutí, zatímco jiní vnímají, že jsou na trhu práce trvale vyloučeni nejen kvůli svému trestnímu záznamu, ale i díky dalším faktorům, jako je etnický původ nebo povaha jejich předchozích trestů. To naznačuje, že předsudky, které se vyskytují při hledání práce, nejsou vždy jednoduché a mohou být ovlivněny i dalšími sociálními faktory.

Kategorie	Kódy
Přímá zkušenost s odmítnutím	Okamžité odmítnutí, trestní minulost jako důvod, nezájem zaměstnavatelů
Vnímání stigmatizace	Nálepka „problémový“, negativní předpoklady, vyloučení z trhu práce
Vícečetné předsudky	Kombinace trestní minulosti a etnicity, etnické předsudky, sociální znevýhodnění
Typ trestného činu jako bariéra	Vážné delikty, násilné trestné činy, alimenty jako důvod odmítnutí
Rozdílné interpretace procesu hledání práce	Vnímané jako uzavřený proces, vnímání jako součást delšího boje, postupné zklamání

Tabulka 10 – Otázka č.9 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Všichni respondenti se shodují, že byli při hledání práce odmítáni kvůli své kriminální minulosti. Často se setkávají s předsudky, které je okamžitě zařazují mezi rizikové nebo nežádoucí uchazeče, bez ohledu na jejich osobní rozvoj nebo snahu začít nový život. Právě toto „automatické odmítnutí“ se stalo opakujícím se motivem napříč odpověďmi.

Celkově odpovědi ukazují nejen silnou stigmatizaci, ale i komplexnost zkušenosti – od jednoznačných odmítnutí přes vícevrstvé předsudky až po snahu interpretovat odmítnutí v širším společenském kontextu.

Otázka č.10 – Co vás motivovalo k tomu, abyste se i po propuštění z vězení snažili najít práci? Jaký význam pro vás má práce?

V odpovědích respondentů na otázku týkající se motivace k hledání práce po propuštění z vězení se objevují různé důvody, které je vedly k tomuto kroku. Většina respondentů sdílí přesvědčení, že práce je klíčovým nástrojem pro zlepšení jejich životní situace, zejména z hlediska finanční nezávislosti a osobní stability. Pro některé z nich je práce příležitostí k tomu, jak se vyhnout opakování starých problémů, jako je alkoholismus nebo kriminalita, a ukázat, že mohou mít „normální život“, i když mají kriminální minulost.

Respondenti, jako R1, R2, a R4, vyjadřují silnou touhu vyhnout se závislosti na podpoře od státu nebo rodiny. Pro ně je práce nejen způsob, jak si vydělat na živobytí, ale také jak se opět začlenit do společnosti a ukázat, že mají šanci na normální, stabilní život. R1 popisuje, že nechtěl být závislý na podpoře nebo na matce, a práce pro něj znamená „začít znovu“, což je pro něj příležitost, jak „se postavit na nohy“. Podobně R2 uvádí, že se vyhýbá opakování starých chyb, nechce skončit na ulici, a proto je pro něj důležité mít stabilní zaměstnání. R4 se zaměřuje na to, že práce je pro něj jediný způsob, jak se vyhnout opětovnému propadnutí do negativních návyků, jako je pití a kriminální chování. Všichni tito respondenti vnímají práci jako cestu k osobní stabilizaci a možnost ukázat, že i člověk s kriminální minulostí může být „normální“.

Naopak, R3 a R5 se v některých ohledech liší v přístupu k významu práce. R3 sice uvádí, že práce je pro ni způsob, jak si vytvořit smysl a cíl, nicméně zároveň zmiňuje, že ačkoli se snaží najít práci, „nepřináší jí to uspokojení“. To ukazuje na jistý konflikt mezi potřebou pracovat a skutečným naplněním z práce. R5 pak vyjadřuje v podstatě absence motivace. Pro něj je hledání práce spíše otázkou vyplnění času, protože se nemusí starat o svou finanční situaci díky podpoře od matky. Tato odpověď naznačuje, že pro některé respondenty je hledání práce spíše nutností, než že by to bylo něco, co by samo o sobě bylo vnímáno jako pozitivní krok nebo cíl.

Zajímavý je rozdíl v přístupu k sociální a finanční nezávislosti. R1, R2 a R4 vnímají práci jako klíčovou cestu k nezávislosti, nejenom finanční, ale i k osobnímu respektu a stabilitě, zatímco R5 vnímá tuto potřebu méně akutně díky podpoře rodiny, což může snižovat jeho snahu o aktivní hledání práce. R5 tedy nevidí v práci tak zásadní smysl jako ostatní respondenti, což odráží jeho někdy pesimistický postoj k práci a životní situaci.

Tato diverzita názorů ukazuje, že motivace k práci je pro respondenty různá a může být ovlivněna nejen osobními hodnotami, ale i jejich současnou životní situací, přístupem k podpoře od rodiny nebo sociálními očekáváními. Zatímco pro některé je práce klíčová pro jejich znovuzачlenění a osobní obnovu, pro jiné, kteří mají dostatečnou podporu, může být její význam méně naléhavý.

Kategorie	Kódy
Finanční nezávislost	Nechci být závislý na státu/rodině, vydělat si na živobytí, udržet si základní životní potřeby

Sociální reintegrace	Začít znovu, získat respekt, znovuzачlenění do společnosti, ukázat, že mohu být „normální“
Prevence recidivy	Vyhnout se starým návykům, zabránit návratu k alkoholu/kriminalitě, držet se od problémů dál
Psychologická motivace	Potřeba smyslu a cíle, osobní stabilizace, snaha o lepší budoucnost
Nízká motivace	Práce jako vyplnění času, absence naléhavosti, závislost na rodině
Konfliktní vztah k práci	Práce nepřináší uspokojení, není vnímána jako skutečné řešení, nutnost bez vnitřního naplnění

Tabulka 11 – Otázka č.10 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Z odpovědí vyplývá, že význam práce se liší podle životní situace a vnitřního nastavení jednotlivců. Zatímco někteří hledají práci jako cestu ke změně, jiní ji vnímají jako břemeno nebo povinnost, nikoli jako šanci na nový začátek. Práce pro ně nemá pouze ekonomický význam – často se jedná o důležitý symbol osobní obnovy a zodpovědnosti.

Otázka č.11 - Jak se změnil váš pohled na práci od doby, co jste byl/a ve vězení?

V odpovědích respondentů na otázku, jak se změnil jejich pohled na práci od doby, co byli ve vězení, je patrný výrazný posun v jejich vnímání práce jako takové. Většina respondentů se shoduje na tom, že během pobytu ve vězení došlo k reflexi a uvědomění si, že práce není jen prostředkem k vydělávání peněz, ale také nástrojem, který poskytuje stabilitu, řád a možnost začít znovu.

R1 a R4 popisují změnu v pohledu na práci jako na něco, co již není pouze prostředkem pro finanční zajištění, ale také možností vytvořit nový život a získat respekt od společnosti. R1 například uvádí, že práce pro něj dnes znamená šanci na stabilitu a nový začátek, což je pro něj důležité, protože mu to pomáhá vyhnout se stigmatizaci spojené s jeho minulostí. R4 naopak zdůrazňuje, že vězení mu ukázalo, že práce je pro něj nástrojem,

který udržuje v chodu jeho život a brání mu v návratu k negativním návykům, jako je alkoholismus.

R2 a R3 vyjadřují podobný názor, že ve vězení si uvědomili, jak je důležité mít práci, ale přiznávají, že v reálném životě, po propuštění, není jednoduché najít stabilní a uspokojivou práci, zejména kvůli jejich minulosti. R2 si je vědom náročnosti situace, když má za sebou kriminální záznam, což ho vede k tomu, že si práci začíná více vážit, ale zároveň cítí, že je každodenně konfrontován s přemlouváním sám sebe „*abych to nevzdal*“. R3 se naopak zmiňuje o tom, že realita po propuštění je tvrdá, protože nenachází práci, která by ji skutečně bavila, a zároveň se potýká s tím, že i když vězení v určitém smyslu změnilo její pohled na práci, stále čelí těžkostem, které souvisejí s reálným světem.

R5 vyjadřuje největší skepticismus vůči práci jako takové. Pro něj, i když si ve vězení uvědomil, že práce dává řád do života, jeho postoj k práci zůstává neutrální až indiferentní. Práci vnímá jako něco, co mu může poskytnout strukturu, ale zároveň se nezdá být natolik motivován, aby ji považoval za zásadní pro svůj život, zvláště když má stále tendenci k negativním návykům.

Celkově se tedy u respondentů projevuje tendence k tomu, že pobyt ve vězení byl pro ně reflexí, která je vedla k přehodnocení významu práce. Pro většinu z nich se stala nezbytnou součástí jejich každodenního života a mechanismem, který je udržuje na správné cestě. Avšak, i když si uvědomují její důležitost, v reálném životě stále čelí výzvám, ať už kvůli nedostatku příležitostí nebo těžkostem spojeným s jejich minulostí.

Tato ambivalence ukazuje na hlubší rozpor mezi vnitřní motivací a vnějšími podmínkami, které bývalí vězni nedokážou sami ovlivnit. Navzdory snaze o změnu tak často zůstávají v bludném kruhu sociálního vyloučení a nedůvěry ze strany zaměstnavatelů.

Kategorie	Kódy
Změna postoje k práci ve vězení	Reflexe ve vězení, práce jako cesta ke změně, vězení přineslo nový pohled na význam práce
Práce jako prostředek stability	Práce dává řád, pomáhá vyhnout se recidivě, umožňuje nový začátek
Přetrvávající obtíže po propuštění	Těžké najít práci, realita venku je tvrdá, přemáhání se, rezignace na práci
Práce jako prostředek společenského uznání	Práce zlepšuje pohled okolí, snižuje stigma

Ambivalence k práci	Práce není prioritou, není to smysluplné, práce neuspokojuje, ztráta motivace
---------------------	---

Tabulka 12 – Otázka č.11 – Kategorie a kódy

(Zdroj: *Vlastní výzkum; 2025*)

Změna pohledu na práci ve vězení je zřejmá – pro většinu respondentů se z nutného zla stává prostředek změny a osobní transformace. Přesto je návrat do reality často tvrdým střetem s překážkami, a motivace k práci může opadat, pokud není podpořena stabilním prostředím, podporou a smysluplnou příležitostí. Ambivalence, pak upozorňuje na to, že samotná změna postojů nestačí – klíčové je i to, co člověk po návratu zažívá a jakou má oporu.

Otázka č.12 - Co byste poradil/a ostatním vězňům, kteří se připravují na návrat z vězení a následné hledání zaměstnání?

Při analýze odpovědí respondentů na otázku, co by poradili ostatním vězňům, kteří se připravují na návrat z vězení a následné hledání zaměstnání, se ukazuje několik společných témat, která odrážejí jak pozitivní, tak realistické přístupy k této složité situaci.

Všichni respondenti se shodují na důležitosti přípravy před propuštěním. R1, R2, R3 a R4 zdůrazňují význam přípravy ve vězení, ať už prostřednictvím kurzů, pracovních dovedností, nebo jiných aktivit, které mohou usnadnit přechod na svobodu. R2 a R3 konkrétně doporučují, aby se vězni začali připravovat ještě před propuštěním, což by jim mělo pomoci v orientaci v reálném světě po návratu. R4 jde dokonce o krok dál a doporučuje, aby si lidé připravili plán a „*mít něco, co vás drží*“, jako je podpora od organizací nebo od blízkých.

Další společný prvek, který se objevuje ve většině odpovědí, je realistický přístup k očekáváním. Respondenti varují ostatní vězně, že cesta nebude snadná a že bude nutné čelit odmítnutí a předsudkům. R1, R3 a R4 se shodují na tom, že i když budou vězni čelit těžkostem a odmítnutí, měli by se nevzdávat. Tato trpělivost a vytrvalost jsou podle nich klíčové pro to, aby se nakonec dostali k nějaké pracovní příležitosti. R5 naopak přistupuje k celé situaci trochu skeptičtěji, varuje před přehnanými očekáváním a říká: „*Zkuste to, ale nečekejte zázraky.*“

Zatímco většina respondentů se zaměřuje na to, jak nepřestat, být trpělivý a hledat příležitosti, R5 vyjadřuje trochu více skepticismu a přiznává, že veškeré úsilí může vést k určité frustraci, protože nalezení práce je velmi složité a mnohdy neúspěšné. Tento názor

ukazuje rozdíl ve vnímání reálných šancí na pracovním trhu. R5 navíc přidává praktický pohled na věc tím, že zdůrazňuje, že je třeba se smířit s tím, že odmítnutí jsou součástí procesu.

Celkově se tedy všichni respondenti shodují na důležitosti přípravy, trpělivosti a vytrvalosti při hledání práce po propuštění z vězení. Nicméně se také objevuje určitý realismus a skepsi ohledně šancí na úspěch. Rada většiny respondentů je, aby se vězni nesmířili s odmítnutím a stále se pokoušeli najít zaměstnání, ale současně byli připraveni na to, že cesta nebude snadná.

Kategorie	Kódy
Příprava na vězení	Kurzy, plánování budoucnosti, aktivní příprava
Realistická očekávání	Nebude to snadné, příprava na odmítnutí, lidé vás budou soudit
Vytrvalost a trpělivost	Neztrácet naději, pokračovat i přes neúspěch, nevzdávat se
Využití podpory	Spoléhat na organizace, hledat oporu v okolí
Skeptický/pasivní přístup	Neočekávat zázraky, smířit se s obtížemi, přijetí odmítnutí jako normy

Tabulka 13 – Otázka č. 12 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

Odpovědi ukazují, že bývalí vězni vnímají návrat do společnosti jako náročný, ale ne nemožný. Klíčem je předběžná příprava, realistický pohled, odolnost vůči neúspěchu a hledání podpory. Přesto se v některých odpovědích objevuje únavná rezignace nebo nízká očekávání, což podtrhuje, jak důležité je nejen motivovat, ale také poskytovat praktickou pomoc a podporu při reintegraci.

Otázka č. 13 - Jaké změny, které by pomohli zlepšit šance vězňů najít si po návratu z vězení práci a zamezit jejich diskriminaci při hledání zaměstnání, byste navrhoval/a?

Odpovědi na otázku ohledně návrhu změn, které by pomohly zlepšit šance bývalých vězňů při hledání práce a zamezily jejich diskriminaci, vykazují určité shody, ale i odlišnosti ve vnímání toho, co by mělo být uděláno pro zlepšení situace.

Všichni respondenti se shodují na tom, že klíčové je poskytnout lidem s kriminální minulostí větší podporu ve formě školení a přípravy na pracovní trh ještě během pobytu ve vězení. Například R1 a R2 zdůrazňují důležitost školení a kurzů, které by zlepšily jejich šance na získání práce po propuštění. Podobně R4 uvádí, že by bylo prospěšné mít programy zaměřené na praktickou pomoc při hledání zaměstnání, které by poskytovaly konkrétní podporu nejen ze strany úřadů, ale i neziskových organizací. V tomto směru se tedy názory respondentů vzájemně doplňují, protože se všichni shodují na potřebě školení a konkrétní přípravy, která by bývalým vězňům usnadnila návrat na pracovní trh.

Dalším bodem, na kterém se respondenti shodují, je nutnost změny v postoji zaměstnavatelů vůči lidem s trestní minulostí. R1, R2, R3 i R4 se shodují na tom, že zaměstnavatelé by měli být otevřenější vůči těmto lidem a měli by být ochotni poskytnout jim druhou šanci. R1 navrhuje, aby „zaměstnavatelé více brali na vědomí, že se můžou změnit“, místo toho, aby se soustředili pouze na minulost. R2 přidává, že každý má právo začít znovu a neměl by být neustále hodnocen podle své minulosti. R4 to shrnuje tím, že zaměstnavatelé by měli být více podporováni v přijímání lidí s trestní minulostí a zároveň by měli mít větší důvěru ve schopnost těchto lidí změnit se. Shoda je tedy v tom, že klíčem k zlepšení situace je změna přístupu zaměstnavatelů.

Rozdíly mezi respondenty se objevují především v optimistickém nebo realistickém pohledu na účinnost těchto změn. Zatímco většina respondentů věří, že by změny mohly přinést nějaký pozitivní výsledek, respondent R5 se vyjadřuje více skepticky. R5 považuje situaci za neřešitelnou, protože tvrdí, že i když by byly podporovány programy pro bývalé vězně, stejně by je zaměstnavatelé neakceptovali kvůli jejich minulosti. Tento respondent vnímá problém jako neodstranitelný, což je výrazně odlišné od názoru ostatních, kteří věří, že změna postoje a podpora mohou situaci zlepšit.

Další odlišnosti se projevují v konkrétních návrzích na podporu. R3 hovoří o potřebě zlepšení vztahů mezi lidmi s kriminální minulostí a zaměstnavateli, a to nejen na straně pracovníků, ale i samotných podnikatelů, kteří by měli být lépe informováni a připraveni na začlenění těchto osob do pracovního procesu. Tato myšlenka zahrnuje nejen praktické školení, ale i vzdělávání zaměstnavatelů, což se v jiných odpovědích neobjevuje.

Kategorie	Kódy
Podpora vzdělávání a přípravy ve vězení	Školení, kurzy, příprava na zaměstnání, získání dovedností
Postpenitenciární programy a organizace	Programy po propuštění, pomoc při hledání

	práce, spolupráce s neziskovkami
Změna přístupu zaměstnavatelů	Dát šanci, překonat předsudky, nehodnotit podle minulosti
Finanční a institucionální podpora zaměstnavatelům	Motivace k zaměstnávání ex-vězňů, podpora firem
Společenské stigma a jeho odbourání	Vztah zaměstnavatel–ex-vězeň, předsudky, škatulkování, vnímání veřejnosti
Skeptický postoj / nedůvěra ve změnu	Ztráta naděje, fatalismus, nedůvěra ve společenskou změnu

Tabulka 14 – Otázka č. 13 – Kategorie a kódy

(Zdroj: Vlastní výzkum; 2025)

5.2 Diskuze

Problém uplatnění osob po výkonu trestu odnětí svobody na trhu práce je rozsáhlý a komplexní, jak ukázala teoretická část práce, stejně jako odpovědi získané od respondentů. Z teoretických studií vyplývá, že existuje několik klíčových překážek, které výrazně ovlivňují schopnost propuštěných vězňů začlenit se na pracovní trh. Tyto faktory zahrnují stigma spojené s trestním záznamem, ztrátu pracovních návyků, nedostatečnou kvalifikaci a vzdělání, a psychické problémy. Z porovnání teorie a odpovědí respondentů vyplývá, že všechny tyto faktory jsou ve skutečnosti ještě více komplikované v praxi a mají dalekosáhlé důsledky pro jednotlivce, kteří se pokoušejí o reintegraci do společnosti.

Jedním z nejvýraznějších problémů, který je široce diskutován v teoretické části, je stigma spojené s trestním záznamem. Podle teorie představuje záznam v Rejstříku trestů hlavní bariéru, která propuštěným vězňům znemožňuje nalezení stabilního zaměstnání. Respondenti (R1, R2, R5) toto potvrzují, přičemž několikrát zmínili, že při oslovení potenciálních zaměstnavatelů se setkali s automatickým zamítnutím, a to i přesto, že měli potřebnou kvalifikaci a pracovní zkušenosti. Tento záznam je pro ně synonymem nedůvěry a předsudků, které mnohdy nelze překonat. Zatímco teoretická část zmiňuje, že je zde možnost, jak se s tímto problémem vyrovnat, například skrze aktivní politiku zaměstnanosti, respondentům chybí konkrétní nástroje a reálná podpora, která by jim pomohla tuto překážku překonat.

V teoretickém rámci bylo rovněž uvedeno, že zaměstnavatelé mají obavy z možného rizika spojeného se zaměstnáváním osob s trestní minulostí, často kvůli

předsudkům o jejich nespolehlivosti. Tento názor se v odpovědích respondentů (R3, R4) rovněž objevuje. Respondenti zmínili, že mnozí zaměstnavatelé s nimi nechtěli jednat, protože předpokládali, že osoba s kriminální minulostí bude mít problémy s disciplínou nebo pracovními návyky. I když respondenti uznali, že u některých bývalých vězňů mohou být tyto obavy oprávněné, většina se shodla na tom, že nejde o charakteristiku, kterou by měli mít všichni, a že zaměstnavatelé by měli více věnovat pozornost individuálním okolnostem každého uchazeče.

Dalším faktorem, který byl v teorii podrobně probrán, je ztráta pracovních návyků během výkonu trestu. Tento problém byl potvrzen i v odpovědích respondentů (R1, R2, R4), kteří zdůraznili, že po dlouhodobém pobytu ve vězení je těžké adaptovat se na pravidelný pracovní režim a každodenní pracovní život. Zatímco ve věznicích existuje určitá struktura a pracovní náplň, chybí však konkrétní zaměření na reálné pracovní návyky, které jsou nezbytné pro úspěšné zapojení na trh práce. Jak naznačuje teorie, i když existují určité programy na podporu rekvalifikace a zlepšení pracovních dovedností, jejich efektivita závisí na individuálním přístupu a motivaci vězňů. V praxi však mnozí respondenti (R3, R5) uvádějí, že většina propuštěných se po propuštění do pracovního života musí znovu učit, jak správně fungovat ve standardním pracovním prostředí. Tento rozdíl mezi teorií a realitou ukazuje, že pracovní návyky z vězení nejsou dostatečnou přípravou pro moderní pracovní trh, kde jsou kladné návyky a pravidelný pracovní režim zásadními faktory úspěchu.

Kromě ztráty pracovních návyků, teorie také zmiňuje problém s nedostatečným vzděláním a kvalifikací, což je častým problémem u propuštěných vězňů. Respondenti rovněž uvedli, že i když existují možnosti rekvalifikace a vzdělávání během výkonu trestu, většina z nich tuto šanci nevyužila. Jak teorie, tak praxe ukazují, že mnoho vězňů nemá dostatečnou motivaci nebo podporu, aby využili těchto vzdělávacích možností naplno, což následně ovlivňuje jejich konkurenceschopnost na trhu práce po propuštění.

Dále, teoretická část práce identifikovala psychické a sociální problémy, které mohou mít negativní dopad na šance bývalých vězňů při hledání zaměstnání. Mezi nejčastější problémy patří deprese, ztráta sebevědomí, a potíže s přizpůsobením se běžné společnosti. Respondenti (R1, R2, R4) zmínili, že po propuštění čelí těžkostem nejen v oblasti hledání zaměstnání, ale i v osobním životě. Mnozí z nich pociťují sociální izolaci, mají problém s návratem do rodinných a sociálních vztahů a zůstávají pod vlivem negativních emocí a psychických problémů. Tyto faktory nejen že ztěžují hledání práce,

ale rovněž zvyšují riziko recidivy. I když teoretické možnosti pro překonání těchto problémů existují, v reálném životě se nedostává dostatečné psychologické podpory pro správnou adaptaci a zvládání těchto výzev.

Porovnání teoretických východisek a názorů respondentů ukazuje na značnou mezeru mezi teorií a praxí. I když teoretické rámce nabízejí určité nástroje a možnosti pro zlepšení situace propuštěných vězňů na trhu práce, v praxi je nutné věnovat větší pozornost konkrétním potřebám a okolnostem jednotlivců. Klíčovými faktory pro zlepšení situace jsou individuální přístup k propuštěným, odstranění předsudků ze strany zaměstnavatelů, efektivní vzdělávací a rekvalifikační programy, a psychologická podpora, která by pomohla vězňům lépe se připravit na život po propuštění.

5.3 Limity práce

Přestože se tato bakalářská práce snažila přinést komplexní pohled na problematiku reintegrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody na pracovní trh, je třeba reflektovat určité limity, které mohly ovlivnit výzkumnou část i celkové závěry práce. Jedním z hlavních omezení byla velikost a skladba výzkumného vzorku. Výzkum byl realizován na základě kvalitativního šetření s omezeným počtem respondentů, což neumožňuje zobecnění výsledků na celou populaci bývalých vězňů. Respondenti také pocházeli z určitého geografického regionu, což může ovlivnit vypovídací schopnost výsledků v rámci celé České republiky.

Dalším limitem byla časová omezenost výzkumu, která neumožnila sledovat dlouhodobější vývoj reintegrace jednotlivců po jejich propuštění. Výsledky tedy poskytují spíše momentální pohled na situaci respondentů než jejich dlouhodobou trajektorii na trhu práce.

Za zmínku stojí i možná subjektivita výpovědí respondentů, která je běžná při kvalitativním sběru dat. Otevřenost respondentů, jejich ochota sdílet osobní zkušenosti a míra sebereflexe mohly být ovlivněny jejich osobními postoji či zkušenostmi s institucemi, což může mít vliv na interpretaci získaných dat.

V neposlední řadě je třeba zohlednit také metodologické omezení, kdy výzkum nebyl kombinován s kvantitativními metodami, které by mohly doplnit a statisticky podpořit některá zjištění kvalitativní části.

Uvedená omezení je vhodné brát v potaz při interpretaci výsledků a při navrhování dalšího výzkumu, který by mohl na tuto práci navázat s širším metodologickým rámcem a větším počtem respondentů.

5.4 Navrhovaná opatření

Pro zlepšení reintegrace osob propuštěných z výkonu trestu na pracovní trh je nezbytné přijmout efektivní opatření, která budou reflektovat specifické potřeby této skupiny. V první řadě je kladeno důraz na zvyšování kvalifikace a rekvalifikaci. Ačkoli ve věznicích existují programy zaměřené na vzdělávání, měly by být tyto možnosti více přizpůsobeny aktuálním požadavkům trhu práce a zaměřeny na oblasti s vysokým potenciálem zaměstnatelnosti. Důležitá by byla i intenzivnější spolupráce mezi vězeňskými institucemi, vzdělávacími zařízeními a odbornými organizacemi, která by umožnila propuštěným osobám získat dovednosti a kvalifikace relevantní pro dnešní trh práce.

Dalším zásadním opatřením je posílení poradenství a podpory při hledání pracovního místa. Je důležité, aby byli propuštění vězni při hledání zaměstnání podporováni nejen v otázkách kvalifikace, ale i v psychologické a motivační sféře. U některých jedinců, kteří strávili dlouhou dobu ve vězení, může být adaptace na pracovní prostředí velmi náročná. K tomu by mělo přispět i zajištění stabilní kariérní poradenské služby, která by pomohla lidem se záznamem v trestním rejstříku orientovat se na trhu práce a zvyšovat jejich šance na úspěšné zařazení do pracovního procesu.

Další efektivní podporou by mohl být rozvoj programů zaměřených na pracovní zkušenosti v rámci veřejně prospěšných prací nebo společensky účelných pracovních míst. Takové iniciativy by umožnily propuštěným vězňům získat praxi a osvědčit svou pracovní morálku a schopnosti, což by následně usnadnilo jejich vstup do běžného pracovního trhu. V tomto kontextu by mohla hrát roli i motivace zaměstnavatelů formou daňových úlev či jiných pobídek, pokud by se rozhodli zaměstnat osoby s trestní minulostí.

Dále by bylo vhodné posílit spolupráci mezi veřejnými a neziskovými organizacemi, které se zaměřují na podporu osob s trestní minulostí. Tyto organizace mají často klíčovou roli při zajišťování komplexní podpory, jako je sociální poradenství, pomoc s bydlením nebo podporu při adaptaci na pracovní život. Je nutné vytvořit širokou síť, která by propuštěným vězňům poskytovala komplexní a dlouhodobou podporu, čímž by se snížilo riziko jejich opětovného zapojení do kriminální činnosti.

Současně je třeba změnit přístup zaměstnavatelů k osobám s trestní minulostí. Toho lze dosáhnout prostřednictvím osvěty, která by změnila negativní předsudky a stigma, které jsou s těmito jedinci spojovány. V rámci této osvěty by měli zaměstnavatelé být informováni o možnostech, jakým způsobem mohou přispět k reintegraci těchto osob do pracovního procesu, a jaké výhody jim takové kroky mohou přinést, jako například loajální a motivování zaměstnanci.

Poslední, ale neméně důležitou oblastí, je přijetí legislativních opatření, která by podporovala začleňování osob s trestní minulostí do pracovního procesu. To může zahrnovat například daňové úlevy pro zaměstnavatele, kteří zaměstnávají bývalé vězně, nebo zavedení povinnosti zařazování těchto osob do veřejných zakázek. Zároveň je nutné vytvořit právní rámec, který by chránil osoby s trestní minulostí před diskriminací na základě jejich minulosti a umožnil jim snadnější přístup na pracovní trh.

Celkově lze říci, že klíčem k úspěšné reintegraci propuštěných vězňů do pracovního procesu je kombinace vzdělávacích programů, poradenství, motivace zaměstnavatelů a legislativních změn. Zajištění komplexní podpory těmto osobám by nejen zlepšilo jejich šance na úspěšné začlenění do společnosti, ale také přispělo k snížení rizika recidivy a podpořilo celkový rozvoj společnosti.

ZÁVĚR

Problematika reintegrace vězňů na pracovní trh představuje komplexní výzvu, která zasahuje do oblasti sociální politiky, trestní justice i ekonomiky. Z předchozí analýzy vyplynulo, že pracovní zařazení hraje zásadní roli nejen při snižování rizika recidivy, ale i jako jeden z pilířů sociální stabilizace a osobního rozvoje jednotlivce po výkonu trestu. Přesto však bývalí vězni čelí celé řadě překážek, které jejich návrat do běžného života komplikují. Mezi ty nejvýraznější patří předsudky zaměstnavatelů, záznam v trestním rejstříku, nízká kvalifikace, dluhy, chybějící sociální podpora či absence stabilního bydlení.

Z teoretické části práce je patrné, že vězeňský systém v České republice disponuje poměrně širokou nabídkou resocializačních a vzdělávacích programů, jejichž cílem je připravit odsouzené osoby na návrat do společnosti. Programy zacházení, pracovní zařazení a další aktivity ve výkonu trestu mohou významně přispět k udržení pracovních návyků a rozvoji dovedností. Problém však často nastává ve fázi přechodu na svobodu, kdy propuštění jedinci postrádají kontinuitu podpory. V tomto směru hraje zásadní roli postpenitenciární péče, která by měla být systematická, koordinovaná a dostupná všem, kteří ji potřebují.

Výzkumná část práce potvrdila, že lidé po výkonu trestu vnímají nedostatek podpory zejména v oblasti zaměstnávání, orientace na pracovním trhu a sociálního poradenství. Uvítali by cílenější pomoc při hledání zaměstnání, rekvalifikační kurzy, motivační programy a větší osvětu mezi zaměstnavateli. Zároveň zdůraznili potřebu lidského přístupu, porozumění a respektu, což jsou faktory, které výrazně ovlivňují jejich ochotu spolupracovat a vést život bez kriminality.

Je tedy zřejmé, že úspěšná reintegrace bývalých vězňů na pracovní trh není pouze úkolem jednotlivce, ale vyžaduje spolupráci celé řady aktérů – vězeňské služby, Probační a mediační služby, státní správy, neziskového sektoru a zaměstnavatelů. Vytváření vhodných podmínek pro pracovní uplatnění osob s trestní minulostí by mělo být nedílnou součástí národní strategie prevence kriminality a sociální inkluze. Jen tak lze snížit míru recidivy, posílit bezpečnost společnosti a dát druhou šanci těm, kteří se rozhodli změnit svůj životní směr.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALTONEN, Mikko, et al. Comparing employment trajectories before and after first imprisonment in four Nordic countries. *British Journal of Criminology*, 2017, 57.4: 828-847.

BRUNOVÁ, Markéta. Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-408-4.

DIRGA, Lukáš. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. ISBN 978-80-261-0848-1.

DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA a Michal PETRAS, 2018 SARPO: charakteristiky odsouzených v českých věznicích : deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 152 s. ISBN 978-80-270-5197-7.

DUŠEK, Jiří. *Zaměstnanost a trh práce - česko-slovenské zkušenosti*. Studia. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., 2016. ISBN 978-80-7556-013-1.

FIRSTOVÁ, Jana a David ZÁMEK. Prevence kriminality – nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Právní monografie. ISBN 978-807676-057-8.

GAJDOŠ, Petr, 2015. Reintegrace odsouzených: Teorie a praxe. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1031-5.

GALBIATI, Roberto; OUSS, Aurélie; PHILIPPE, Arnaud. Jobs, news and reoffending after incarceration. *The Economic Journal*, 2021, 131.633: 247-270.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 4. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 437 stran. ISBN 978-80-262-0982-9.

JŮZL, Miloslav. Penitenciaristia jako věda žalární. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KACZOR, Pavel. *Trh práce v ČR*. Praha: VŠE, nakladatelství Oeconomica, 2024. ISBN 978-80-245-2513-6.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Právní monografie. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-163-7.

KOVÁŘ, Jiří, 2017. Vězeňství a resocializace: Teoretické a praktické aspekty. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4558-9.

LAINE, Riku, et al. Sociohistorical context and post-prison life course. *Journal of Criminal Justice*, 2024, 95: 102312.

- MERTL, Jiří a Pavel BAREŠ. Zaměstnávání osob ve výkonu a po výkonu trestu odnětí svobody a přístup zaměstnavatelů k těmto osobám. Praha: VÚPSV, 2018. ISBN 978-80-7416-323-4.
- MICHALÍK, Jan; BASLEROVÁ, Pavlína a RŮŽIČKA, Michal. *Postoje pedagogických pracovníků k vybraným aspektům společného vzdělávání*. Monografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5321-7.
- RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. Edukace a reedukace trvale pracovní nezařaditelných v českých věznicích. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-632-2.
- RAUDENSKÁ, Petra a VEČERNÍK, Jiří (ed.). *Vzdělání, dovednosti a mobilita: zaměstnání a trh práce v České republice a evropských zemích*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4294-9.
- ROZUM, Jan. *Probační programy pro mladistvé*. Studie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-114-1.
- ŘÍČAN, Jiří. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-112-7.
- SOCHŮREK, Jan. Kapitoly z penologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007b. 57 s. ISBN 9788073722036.
- ŠÁNDOROVÁ, Zdenka a Adriana SYCHROVÁ, 2017. Problematika rodiny v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice, 163 s. ISBN 978-80-7560-0363.
- ŠEVČÍK, Martin, 2018. Pracovní integrace osob s trestním záznamem: Výzvy a příležitosti. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9112-1.
- ŠPANKOVÁ J. Resocializácia odsúdených. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-484-8.
- TOMÁŠEK, Jan; HÁKOVÁ, Lucie a KOSTELNÍKOVÁ, Zuzana. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. Vydání: první. Studie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-183-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
- VANĚK, Jan, 2016. Sociální práce s lidmi po výkonu trestu: Metody a postupy. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1005-5.
- VETEŠKA, J. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. 1. vydání, Praha: WoltersKluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-898-7.

VETEŠKA, Jaroslav a FISCHER, Slavomil. *Psychologie kriminálního chování: Vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1480-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. Revidovaná evropská vězeňská pravidla 2021 [online]. . Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/media/revidovana_evropska_vezenska_pravidla_2020_.pdf

MERTL, Jiří a Pavel BAREŠ. Pilotní analýza ke zjištění systémových překážek a podmínek pro zaměstnávání osob po výkonu i ve výkonu trestu odnětí svobody. Praha: VÚPSV, 2016. Online. Dostupné z:

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://katalog.vupsv.cz/fulltext/ul_2035.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Podpora zaměstnávání osob s trestní minulostí [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.sovz.cz/temata/podpora-zamestnavani-osob-s-trestni-minulosti/>

SANANIM z.ú. Re-integrace do života [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.sananim.cz/projekty/ukoncene-projekty/re-integrace-do-zivota/>

SVI AJAK z.s. *Manuál modulového vzdělávacího kurzu: „Na svobodu připraven“*. 1. vyd. Praha: SVI AJAK z.s., 2015, 37 s. Online. Dostupné z: file:///C:/Users/sporerovam/Downloads/MANUAL_Prvi_kroky_na_svobode.pdf

VAZEBNÍ VĚZNICE A ÚSTAV PRO VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE BRNO. Vězení nejsou jen mříže [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2025. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-a-upvzd-brno/sekce/vezeni-nejsou-jen-mrize>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Zaměstnávání odsouzených [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Aktuální počty zaměstnaných vězňů [online]. (2025). Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>

LEGISLATIVA

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>

Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Základní údaje o respondentech.....	42
Tabulka 2 – Otázka č.1 – Kategorie a kódy.....	44
Tabulka 3 – Otázka č.2 – Kategorie a kódy.....	46
Tabulka 4 – Otázka č.3 – Kategorie a kódy.....	47
Tabulka 5 – Otázka č.4 – Kategorie a kódy.....	49
Tabulka 6 – Otázka č.5 – Kategorie a kódy.....	51
Tabulka 7 – Otázka č.6 – Kategorie a kódy.....	53
Tabulka 8 – Otázka č.7 – Kategorie a kódy.....	55
Tabulka 9 – Otázka č. 8 – Kategorie a kódy.....	56
Tabulka 10 – Otázka č.9 – Kategorie a kódy.....	58
Tabulka 11 – Otázka č.10 – Kategorie a kódy.....	60
Tabulka 12 – Otázka č.11 – Kategorie a kódy.....	62
Tabulka 13 – Otázka č. 12 – Kategorie a kódy.....	63
Tabulka 14 – Otázka č. 13 – Kategorie a kódy.....	65

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

3Z Základní životní znalosti/způsobilosti/zručnosti

EVP Evidence výkonu trestu / Evidence vězněných osob

OSN Organizace spojených národů

PSVD Probační a sociální výchovná činnost / služba

VŠČR Vězeňská služba České republiky

VTOS Výkon trestu odnětí svobody

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: ROZHOVOR S RESPONDENTEM Č.2

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S RESPONDENTEM Č.2

R2 41

Trest 1: 2 roky Zločin: Napadení

Trest 2: 2 roky Zločin: Neplacení alimentů

Jsem R2, 41 let. Dvakrát jsem byl trestanej, jednou, když mi bylo 28, a podruhý, když mi bylo 33. To první, to jsem měl na svědomí kvůli své bývalé ženě. Byli jsme v problémech, alkohol, hádky, a já to nezvládl. V opilosti jsem ji napadl a šel jsem na 2 roky do basy. Byla to hrozná doba, a i když se to nedá omluvit, prostě jsem se v té době choval špatně. Po tomhle jsem měl docela problém začít znovu, protože většina lidí mě brala jako násilníka. Báł jsem se, že už si nikdy nenajdu normální práci. Po propuštění to nebylo lepší, prostě to všechno pořád viselo na mě.

Pak přišel druhý problém. Měl jsem děti, alimenty a platil je, ale místo aby to bývalá manželka vzala normálně, tak si našla nového přítele, který ji přesvědčil, že ze mě dokážou vytáhnou další prachy. Bylo to celé kvůli tomu, že jsem jí peníze dával v hotovosti, takže nic neměla černý na bílým. No a ona mě začala tahat k soudu za alimenty zpětně. Měl jsem nějaké peníze, ale neměl jsem je na to, abych jí zaplatil to, co po mně chtěla. Po tom prvním trestu jsem měl už problém si vůbec najít slušnou práci, takže i kdybych chtěl zaplatit, neměl jsem na to.

Byl to začarovaný kruh. Když jsem šel podruhý do basy, už jsem věděl, že to pro mě není jen tak. Byl jsem zklamanej sám ze sebe a ještě víc z toho, jak si se mnou lidi dokážou pohrát. Pro mě to není tak, že bych nechtěl platit nebo být zodpovědný, ale okolnosti byly proti mně a vyšlo to takhle. Po druhým trestu už jsem si myslel, že pro mě už to skončilo. Teď se to snažím nějak srovnat, ale není to vůbec snadný.

1. Můžete popsat svou zkušenost s pobytem ve vězení?

„Vězení bylo těžký. To první, když jsem seděl za manželku, tak to jsem si fakt zasloužil. Byl jsem blbec, opilec a nedokázal jsem si uvědomit, co tím způsobuju. Ten čas mi dal hodně do hlavy, ale stejně jsem po návratu měl pocit, že jsem úplně dole. Podruhý to už nebylo lepší, vlastně jsem si spíš uvědomil, jak snadno se člověk může dostat do kola problémů a jak těžký je se z něj dostat.“

2. Jaké to pro vás bylo, když jste se po propuštění z vězení pokusil/a vrátit zpět do společnosti?

„Bylo to těžký. Když člověk vyjde z basy, tak mu všechno připadá jiný, lidi na tebe koukají divně, jak kdybych byl nějaký zločinec. Po prvním trestu jsem měl problémy si vůbec najít práci, ale když přišel ten druhý, to už bylo fakt těžký. Bývalá mi dala pěkný kopačky, dala mě k soudu a pak už jsem byl zase ve stejným problému.“

3. Byly vám během pobytu ve vězení nabídnuty nějaké možnosti vzdělávání?

„Jo, nějaký kurzy tam byly, ale upřímně, to jsem neřešil. Měl jsem hlavu plnou jiných věcí, jak přežít a co bude dál. Nebyl jsem v tom nějak aktivní. Spíš jsem přemýšlel, jak se z toho dostanu.“

4. Jaké konkrétní problémy jste měl/a při hledání práce po propuštění z vězení? Jak se projevovaly negativní zkušenosti nebo předsudky při kontaktu s potenciálními zaměstnavateli?

„Problémy byly obrovský. Po prvním trestu už jsem měl nálepkou násilníka, což vám nikdo nechce na práci. A po druhým trestu, když jsem měl problém s alimentama, tak už to bylo ještě horší. Měl jsem práci, ale pořád jsem se setkával s předsudky. Lidi si prostě myslí, že když jsi jednou v base, tak jsi vždycky nějaký špatný.“

5. Co bylo první, co jste udělal/a, když jste se vrátil/a zpátky na svobodu a začal/a hledat práci? Jaké kroky jste podnikl/a, abyste našel/a zaměstnání?

„No snažil jsem se hlavně najít nějakou práci. Už jsem měl nějaký zkušenosti, ale kvůli tomu, co jsem měl za minulost, bylo těžký najít něco, co by mi dalo pořádnou šanci. Musel jsem začít od spodu a zkusit se někde udržet.“

6. Co vám bránilo získat stabilní zaměstnání? Co konkrétně mělo největší vliv na vaše úspěchy či neúspěch při hledání práce?

„Vliv měla hlavně moje minulost. Po prvním trestu jsem měl problémy s tím, že jsem byl vnímaný jako násilník, a po druhém, kdy mi bývalá začala dělat problémy, to bylo ještě horší. Když jsem přišel na pohovor a řekl, že mám takovou minulost, bylo po šanci. Měl jsem problém sehnat něco, co by bylo stabilní a slušně placený.“

7. Získal/a jste nějakou podporu od organizací nebo jiných lidí, kteří se specializují na reintegraci vězňů do pracovního procesu?

„Něco mi bylo nabídnuto, ale hlavně to bylo o tom, že jsem se snažil najít práci sám. Takový ty organizace, co pomáhají bývalým vězňům, to je v podstatě jen papírování. Když jsem měl problém sehnat práci, nikdo mi nedal žádnou šanci.“

8. Jak myslíte, že vnímají potenciální zaměstnavatelé, když zjistí, že máte kriminální minulost?

„Myslím, že to je konec. Nezáleží na tom, jestli máš zkušenosti nebo jsi schopný. Když zjistí, že máš trestní minulost, vidí tě jako problémového člověka. Nemáš šanci. A to je fakt frustrující, protože se snažíš a stejně tě zavrou zpátky do škatulky.“

9. Stalo se vám, že jste narazil/a na předsudky nebo byl/a odmítnut/a při hledání práce?

„Určitě. Po obou trestech jsem byl odmítnutý. Jednou kvůli násilí, podruhé kvůli těm alimentům, co se na mě vyvalily zpětně. Bylo to hrozný, protože jsem se snažil, ale prostě to nešlo. Když ti to nechtějí dát, neuděláš s tím nic.“

10. Co vás motivovalo k tomu, abyste se i po propuštění z vězení snažili najít práci? Jaký význam pro vás má práce?

„Motivovalo mě to, že jsem nechtěl být pořád v tom samým. Nechtěl jsem skončit na ulici nebo se zase dostat do nějakých problémů. Práce pro mě znamená, že si můžu vydělat na normální život, i když to není vždycky snadný.“

11. Jak se změnil váš pohled na práci od doby, co jste byl/a ve vězení?

„Ve vězení jsem si uvědomil, že bez práce to prostě nejde. Ale taky jsem zjistil, že najít práci, když máš minulost, není vůbec snadný. Snažím se teď už víc vážit práce, ale pořád to není ono. Každý den se musím přemlouvat, abych to nevzdal.“

12. Co byste poradil/a ostatním vězňům, kteří se připravují na návrat z vězení a následné hledání zaměstnání?

„Poradil bych jim, aby si už ve vězení začali něco připravovat, nějaký kurzy nebo si aspoň zjednodušili to, co budou dělat, až vyjdou. Ale taky je důležitý se připravit na to, že to nebude snadný. Tak či tak se na tebe pořád budou dívat jako na toho, co má něco za sebou.“

13. Jaké změny, které by pomohly zlepšit šance vězňů najít si po návratu z vězení práci a zamezit jejich diskriminaci při hledání zaměstnání, byste navrhoval/a?

„Myslím, že by se měly víc podporovat programy, co pomůžou těm, co vyjdou z vězení, najít stabilní práci. Důležitý je taky, aby zaměstnavatelé byli ochotní dávat lidem šanci, a ne se na ně dívat jen podle minulosti. Každý má právo začít znovu a ne být pořád zaškatulkovanej.“